

KLASSİK DÜNYA ƏDƏBİYYATI

80 günlük dünya səyahəti

Jül Vern

✓ müxtəssər

barakat
MÜDƏRİYYƏTİ

Jül Vern
**80 GÜNLÜK DÜNYA
SƏYAHƏTİ**

Azərbaycan Milli
Kıtəbxanası

Jül Vern

80 günlük dünya səyahəti

Uşaqlar üçün işləyən

Nicat Əliyev

Redaktor

Elmir İsgəndərov

Tərcüməçi

Fəhmin Mirzəyev

Mətn tərtibatı və cild dizaynı

İlkin Abdulla

Məşhur fransız yazıçısı Jül Vern dünya ədəbiyyatı tarixində elmi-fantastik romanın banisi sayılır. "80 günlük dünya səyahəti" romanı onun məşhur əsərlərindən biridir. Roman "London İslahatlar Klubu"nun üzvü Fileas Foqun səksən gün ərzində dünya ətrafındakı səyahətindən və bu səyahət boyunca başına gələn macəralardan bəhs edir. Oxucu əsərdə maraqlı sərgüzəştlərin, süjet xəttindəki kəskin dönüşlərin şahidi olur.

Bu irihəcmli əsər məktəblilər üçün sadələşdirilmişdir.

AZE. Vern Jül. "80 günlük dünya səyahəti".

"Bərekət" nəşriyyatı. Bakı, 2018. 168 səh.

İnternet ünvanı:

⊗ www.bereketnesriyyat.az

✉ info@bereketnesriyyat.az

📌 bereketnesriyyati

@ bereketnesriyyati

☎ (070) 441-31-51

☎ (012) 480-27-13

(070) 441-31-51

Tiraj: 300

ISBN 978-9952-457-70-4

Bakı-2018

Mündəricat

Fileas Foq	5
Paspartu arzuladığı işi tapdı	11
Fileas Foqun mərcə girməsi	15
Paspartunun təəccüblənməsi	21
Xəyalpərəst və ya qəhrəman	25
Xəfiyyə Fiksin səbirsizliyi	29
Paspartunun həddən artıq danışması	34
Fileas Foq Hind okeanında	38
Paspartunun itən ayaqqabıları	42
Fileas Foqun fili satın alması	45
Meşədəki macəra	50
Paspartunun cəsarəti	56
Yol Qanq vadisindən keçir	63
Pullar yavaş-yavaş azalır	67
Xəfiyyə Fiksin eşitdikləri	73
Sinqapurdan Honqkonqa	76
Hər kəs öz dərdində	80

Paspartunun xəfiyyə ilə qarşılaşması.....	84
Fiksin cənab Foqla danışması.....	91
Amerikaya gedən gəmi.....	96
Paspartunun aqibəti.....	101
Atlantik okeanını keçərkən.....	108
San Fransiskoda maraqlı gəzinti.....	112
Amerikada dəmiryol səfəri.....	117
Qatarın körpüdən keçməsi.....	120
Siuların hücumu.....	126
Paspartunun izi ilə.....	132
Cənab Foqun əzmkarlığı.....	140
Fileas Foqun təzə planı.....	143
Fileas Foq həbsdə.....	150
Paspartu ağasının əmrini tez yerinə yetirir.....	153
Fileas Foqun vaxtında çatması.....	157
Fileas Foqun xoşbəxtliyi.....	161

Fileas Foq

Sevil Rou küçəsində – Burlinqton Qardenz 7 ünvanında bir nəfər yaşayırdı. Onun nə işlə məşğul olduğu bəlli deyildi. “London İslahatlar Klubu”nun əsas üzvlərindən biri olan bu şəxsin adı Fileas Foq idi.

Onun haqqında çox şey bilinmirdi. O, ingilis kübar cəmiyyətinin nüfuzlu adamlarından hesab olunurdu. Sevil Roudakı 7 nömrəli mənzilin əvvəlki sahibi tanınmış adam imiş. Onun ölümündən sonra cənab Foq həmin evi alıb ora köçmüşdü.

Fileas Foq londonlu olmasa da, özünü əsl ingilis kimi aparırdı. Onu birjada, bankda kimsə görməmişdi. Nə tərsənəsi vardı, nə də gəmisi. Sənayeçi, tacir və ya təsərrüfatçı olduğunu da demək çətin idi. Londondakı saysız-hesabsız cəmiyyətlərin heç birinə də üzv deyildi. Onun çox müəmmalı bir adam olduğunu sezmək çətin deyildi.

Fileas Foq sadəcə "İslahatlar Klubu"na üzv idi. Bu klubu bankir Baring qardaşları tövsiyə etmişdi. Fileas Foq varlı adam idi. Ancaq bu sərvətin hardan gəldiyini ondan savayı heç kim bilmirdi. Müxtəlif yerlərdən adına pul gəlir və ödənişləri vaxtılı-vaxtında ödənilirdi.

Cənab Foq bədxərc adam deyildi. Ona xəsis demək də düzgün olmazdı. Əhəmiyyətli hesab elədiyi işlərdən maddi və mənəvi köməyini əsirgəməzdi. Kiməsə kömək edəndə çalışardı ki, heç kimin bundan xəbəri olmasın.

Az və düz danışırdı. Bu xüsusiyyəti onu daha da əsrarəngiz edirdi. İnsanlarla qaynayıb-qarıxmamasına baxmayaraq, cənab Foq haqqında dedi-qodu edənlər də vardı.

Dünyanın bir çox ölkələri haqqında məlumatı vardı. Güman ki, əvvəllər çox yerlər gəzib görmüşdü. Əcnəbi ölkələrdən gələn səyahətlərlə söhbətində bunu açıq-aydın sezmək olurdu. Söhbət zamanı maraqlı fikirləri ilə insanları mat qoyurdu.

Lakin Fileas Foq son illər Londondan kənara bir-cə addım da atmamışdı. Onu tanıyanlar yaxşı bilirdilər ki, cənab Foq evdən çox vaxt ancaq kluba getmək üçün çıxır. O, evində tək-tənha oturub qəzet oxumağı xoşlayır, sakitliyi sevirdi.

Fileas Foq sözün əsl mənasında tənha yaşayırdı. Onun ailəsi və çox dostu da yox idi. Sevil Roudakı evində sirlərlə dolu bir ömür sürürdü. Bircə xidmətçisi vardı. O da ev işlərini yoluna qoyurdu.

Günorta və axşam yeməklərini həmişə eyni otaqda, eyni stolda və eyni saatda yeyirdi. Yemək vaxtı

heç bir dostu ilə danışmır, tanımadığı adamı da masasına dəvət etmirdi. Bəzən klubda xeyli oturur, gecə yarısı yatmaq üçün evinə gedirdi. "İslahatlar Klubu"nda gecələmək üçün hər cür şərait olsa da, o, evinə getməyi üstün tuturdu. Cənab Foq günün on saatını evində olurdu. Evdə olanda da yatıb istirahət edirdi. Yuxudan oyananda duş qəbul edir və işə getməyə hazırlaşır.

Getdiyi yerlər, demək olar ki, dəyişmirdi. Eyni yerlərə gedir, eyni restoranlarda yemək yeyirdi. Yeməkləri diqqətlə seçirdi.

Cənab Foqun Sevil Roudakı evi dəbdəbdədən uzaq, rahat və səliqəli idi. Həyatının nizamlı olması evdə işləyən xidmətçinin işini də asanlaşdırırdı. Cənab Foq evdəki hər şeyi elə nizamlı qurmuşdu ki, orada ən xırda bir səhvə belə yol verilə bilməzdi.

Oktyabrın ikisində xidmətçi taraq suyunu həmişəkindən aşağı temperaturda gətirmişdi. Elə buna görə də cənab Foq onu işdən çıxarmışdı.

Cənab Foq işə götürəcəyi təzə xidmətçini gözləyirdi. O, saat on ikinin yarısına kimi gəlməli idi. Cənab Foq isə on ikinin yarısında "İslahatlar Klubu"na getməyi planlaşdırırdı. Tez-tez saatına baxır və xidmətçinin nə vaxt gələcəyini düşünürdü.

Birdən qapı döyüldü. Köhnə xidmətçi bir nəfərin gəldiyini Cənab Foqa xəbər verdi.

Təqribən otuz yaşında bir adam içəri daxil oldu. Cənab Foq soruşdu:

- Siz fransızsınız, adınız da Condur, elə deyilmi?
- Cənab, bağışlayın. Adım Jan Paspardur.

O, "meymuncığaz" mənasına gələn soyadını dəyşəndə bir az utandı. Təzə xidmətçi özü haqqında məlumat verdi və soyadının cənab Foqu narahat edib-etməyəcəyini soruşdu.

Cənab Foq dedi:

– Paspardu pis səsələnmişdir. Əldə etdiyim məlumatlar mənə sizin haqqınızda müsbət fikirlər deməyə əsas verir. Şərtlərimi də bilirsiniz.

- Bilirəm, cənab.
- Yaxşı, o halda saatınız neçədir?
- On ikiyə iyirmi iki dəqiqə işləyir.
- Saatınız geri qalıb.
- Cənab, bu, mümkün deyil axı.

– Düz 4 dəqiqə. Nə isə. 1872-ci il oktyabrın ikisi, çərşənbə günü, səhər saat on ikiyə iyirmi altı dəqiqə işləmişdən etibarən mənim xidmətçimsiniz.

Bu sözlərdən sonra Fileas Foq ayağa qalxdı. Şapkasını götürüb heç nə demədən evdən çıxdı. Cənab Foqun ardınca köhnə xidmətçi də evdən çıxdı. Beləcə, Paspartu Sevil Roudakı evdə tək qaldı.

Paspartu arzuladığı işi tapdı

Paspartu təzə ağası ilə ilk söhbətində onu diqqətlə sezmişdi. Cənab Foq təxminən qırx yaşında olardı. Təmiz sifəti, düz alnı, mirvari kimi bəyaz dişləri, hündür boyu, sarı saçları vardı. İşlərini sakitcə həll edən, soyuqqanlı bir adama oxşayırdı. Gözlərinə diqqətlə baxanda oradakı mərhəməti görmək olardı. İngilislərə xas mətin duruşu vardı. Çox dəqiq adama oxşayırdı. Bunu hərəkətlərinə fikir verəndə də hiss eləmək olardı.

Ürəyiaçıq bir adam olan Paspartunun tək düşüncəsi cənab Foqla yola gedib-getməyəcəyi idi. Cənab Foqu məmnun etməkdən başqa bir şey düşünmürdü. İngiltərədə düz on evdə işləmiş, amma heç birində uzun müddət qalmamışdı. Ümidlə getdiyi evlərdən məyusluqla çıxmışdı. O, ağasına hörmət bəsləmək istəyirdi. Ağası da bu hörmətə layiq olmalı idi. Bu günə qədər isə belə bir adamla rastlaşmamışdı.

Axırıncı ağası ilə arasının dəydiyi bir vaxda cənab Foqun xidmətçi axtardığını eşitmişdi. Onun haqqında bir az məlumat da toplamışdı. Səyahət etməyən, evində vaxt keçirməyi xoşlayan bir adam olduğunu öyrənmişdi.

Paspartu indi Sevil Rouda, arzuladığı evdə idi. Qərara gəldi ki, evi gəzib-dolansın. Xidmətçi otağını çətinlik çəkmədən tapdı. Kaminin üzərindəki saatla cənab Foqun yataq otağındakı saatin saniyəbə-saniyə eyni olduğunu görəndə məəttəl qaldı.

Evdəki sadəlik onun çox xoşuna gəldi. Ona ayrılan otaq lap ürəyincə idi. Lampanın üstünə ilişdirilmiş kağızı gördü. Kağızda gün ərzində görəcəyi işlər yazılmışdı. Hətta oxuduqlarını zövqlə əzbərlədi.

Hər şey dəqiqədəqiqə planlanmışdı. Cənab Foq hər səhər saat səkkizdə dururdu. Səkkizdən on birə kimi Paspartunun görəcəyi işlər ətraflı qeyd olunmuşdu. Səhər yeməyi, süfrədəki xörəklər, taraz zamanı və s. işlərin vaxtı cənab Foqun yatış vaxtına qədər bir-bir yazılmışdı. Bu planlama xidmətçinin olduqca xoşuna gəldi.

Ağasının paltar şkaflı belə qeyri-adi düzülmüşdü. Bütün paltarlar nömrələnmiş, mövsümə uyğun olaraq yığılmışdı. Ayaqqabıları da paltarları kimi səliqə ilə ayrılmışdı.

Sevil Roudakı ev cənab Foq tərəfindən komfortlu və rahat mebellərlə döşənmışdi. Burada silah və ov alətinə rastlamaq olmazdı. Özünə xüsusi daxma tikdirib bütün kitablarını ora yığdırmışdı. Buna görə evdə bircə dənə kitab da rast gəlmək olmazdı. Hətta evində kitab üçün bir yer də ayırmamışdı.

Evdəki ab-hava Papartunun ürəyincə idi. “Bax budur mənim işim... Cənab Foqla yaxşı dolanacam. Niyə də yola getməyim ki, saat kimi dəqiq adamdır. Belə bir adamın qulluğunda durmağa nə var. İnsan onunla heç vaxt əsəbiləşməz...”

Paspartu bu düşüncələr içində şirin xəyallara daldı. Bəlkə də, o, ömründə ilk dəfə idi ki, belə xoşbəxt görünürdü.

Fileas Foqun mərcə girməsi

Fileas Foq on birin yarısında evdən çıxıb “İslahatlar Klubu”na getdi. Birbaşa yeməxanaya daxil oldu. Həmişə olduğu kimi onun üçün hazırlanmış xüsusi masada əyləşdi. Xüsusi xörəklər onu gözləyirdi.

On ikiyə on üç dəqiqə qalmış yeməyini qurtarıb böyük zala daxil oldu. Oxuyacağı qəzetlər hazır idi. Axşam yeməyinə qədər qəzet oxudu.

Cənab Foq qəzet oxuya-oxuya “İslahatlar Klubu”nun digər üzvləri toplaşdılar. İngiltərənin ən tanınmış simaları isti kaminin yanında idilər.

“İngiltərə bankı”nın rəhbəri Qote Ralf bankdakı oğurluq hadisəsindən danışırdı. Bu, adi bir oğrunun işi deyildi. Düz əlli beş min funt sterlinq yoxa çıxmışdı. Polislər axtarışı davam etdirsələr də, hələlik bir şey tapmamışdılar.

Qəzetləri vərəqləyən cənab Foq dilləndi:

– “Səhər xronikası” qəzeti oğrunun kübar cəmiyyətdən olduğunu yazır.

Üç gün əvvəl baş verən bu hadisə hamını hey-rətə gətirmişdi. Oğurluq da qeyri-adi şəkildə baş vermişdi. Xəzinədar ancaq bank bağlanana yaxın rəqəmlərdəki uyğunsuzluğu görüb məsələdən xə-bər tutmuşdu.

Bu iş ən peşəkar xəfiyələrə tapşırılmışdı. Pulu tapana mükafat da vəd edilmişdi.

Bankdakı oğurluq London və İngiltərənin əsas mövzusu olmuşdu. Hamı bundan danışırdı. Cənab Foq və dostları da ara-sıra bəhsi keçən hadisə ilə bağlı fikir mübadiləsi aparırdılar. Onlardan biri dil-ləndi:

– Oğru ağıllı adamdır. Məncə, ələ keçməyəcək.

– Yox. Məncə, tapılacaq. Harda gizlənə bilər ki? İngiltərənin hər yerində axtarılır.

– Yer kürəsi çox böyükdür. Əlbəttə, gizlənməyə bir yer tapar.

Cənab Foq söhbətə qarışdı:

– Əvvəllər elə idi.

– Başa düşmədim. Dünya balacalaşmış ki?

Başqa bir zadəgan dilləndi:

– Cənab Foqla razıyam. Əvvəlki yüzilliklərə baxanda indi dünyanın ətrafını qısa müddətdə qət etmək olur. Dünya kiçilib.

– Onda belə çıxır ki, oğru daha uzaqlarda gizlənə bilər.

– Bəli, indi dünyanı üç ayda fırlanmaq olar.

Cənab Foq dedi:

– Hətta cəmi səksən günə.

Cənab Foqu təsdiq edən başqa bir nəfər dilləndi:

– Doğrudur. Rathal və Allahabad arasındakı “Böyük Hindistan” yarımadası dəmiryol xətti açıldı. Bəli, indi dünyanı üç ayda fırlanmaq olar. “Səhər xronikası”nda bu haqda geniş yazılıb.

Həqiqətən də, qəzet hər şeyi zərgər dəqiqliyi ilə hesablamışdı.

– Bəs hava şəraitini nəzərə almırsınız?

– Hava şəraiti də buna daxildir, – dedi cənab Foq.

Həminki adam bu dəfə belə soruşdu:

– Hindular relləri çıxarsalar da, qatarları dayandırır və qatıqları qarət etsələr də?

– Hər şey, hər şey daxildir.

– Bəli, xəyalən haqlısınız, cənab Foq.

– Elə bu işi görməkdə də haqlıyam.

– Mümkün olmadığını bildiyim halda, bunu görmək istəyərdim.

– Tamamilə mümkündür.

– O halda bizə isbat edin, cənab Foq.

– Məmnuniyyətlə.

– Nə vaxt?

– Elə indi.

– Bu, ağlasığmazdır.

Başqa dostu da söhbətə qarışdı:

– Deməli, özünüzdən bu qədər əminsiz. Bəs geciksəniz necə?

– Bu barədə mərcə girməyə hazırım. İyirmi min funta mərcə girən var?

– Gecikdiyiniz təqdirdə iyirmi min itirəcəksiniz.

– Elə şey olmayacaq. Nəqliyyatdan düzgün istifadə etsək, vaxt çatar.

– Qatarlardan gəmilərə, gəmilərdən də qatarlara çatmaq çətin olmaz ki?

– Mən vaxtında lazımı yerdə olacam.

– Zarafat etmirsiniz ki, cənab Foq?

– Ciddi bir mövzuda heç vaxt zarafat etmərəm. Mən ciddiyəm. Razısız?

– Razıyıq.

– Bu gündən hesablasaq, 21 dekabr axşam saat doqquza on beş dəqiqə qalmış burada – “İslahatlar Klubu”nda olmalıyam. Əks halda mərci uduzacam və iyirmi mini sizə verəcəm. Bax bu da iyirmi min funtluq çek.

Cənab Foq sərvətinin yarısını riskə atdı. Qalan pulunu da yola xərcləyəcəkdi. İş çətin olsa da, qeyri-mümkün deyildi.

Zaldakılar hazırlanmağı üçün təklif etsələr də, buna əhəmiyyət vermədi:

– Mən həmişə hazırım, – dedi və orada bir qə-dər də qaldı.

Paspartunun təəccüblənməsi

Səkkizə on dəqiqə qalmış ağasının evə qayıtması Paspartunu bir xeyli təəccübləndirdi. Gündəlik cədvələ əsasən cənab Foq evə gecə qayıtmalı idi.

Cənab Foq otağına qalxandan bir müddət sonra xitmətçini çağırırdı. Paspartu əlində saati ilə içəri daxil oldu. Hələ də çaşqınlığı hiss olunurdu:

– Harasa gedəcəksiniz?

– Hə. Dünyanın ətrafını fırlanacağıq.

Paspartu heyrətindən yerindəcə donub qaldı:

– Necə? Dünyanı fırlanacağıq?

– Düz eşitdin. Səksən gün vaxtımız var. Bir dəqiqə belə itirmədən hazırlaşmalıyıq. Balaca bir çanta ilə bir az da paltar götürsək, kifayət edər. Qalanlarını yolda alırıq. Çətir və adyalımı da yaddan çıxarma.

Paspartu öz-özünə pıçıldadı: "Mən sakit bir həyat arzulayırdım. Gör başıma nə gəldi..."

Xidmətçi hazırlıqlarını qısa müddətdə qaydasına qoydu. Hələ də inanmırdı. "Səksən gün, hə? Belə də iş olar? Belə çıxır ki, bundan sonra vaxtım hərdəmxəyal bir adamla keçəcək..." Buna inanmaq istəməsə də, əlindən heç nə gəlmirdi.

Saat səkkizdə Paspartu səyahət üçün hazır idi. O, ağasının yanına gəldi. Cənab Foq da yola çıxmaq üçün son hazırlığını görürdü. Qoltuğunun altında səyyahlar üçün məlumat kitabçası və xəritə də vardı. Paspartu əlindəki çantanı cənab Foqa verdi ki, pulu ora yerləşdirsin. Cənab Foq iyirmi min funtu çantaya qoydu.

Birlikdə evdən çıxdılar. Qapı-bacanı möhkəmcə bağladıqdan sonra taksiyə minib vağzala tərəf yollandılar. Vağzalda bir dilənçi qadınla qarşılaşdılar. Cənab Foq xırda pulların hamısını ona verdi. Bu mənzərə Paspartuya əməllicə təsir etdi.

Paspartu ağasının tapşırığı ilə biletləri alıb qayıtdı. "İslahatlar Klubu"ndakı tanışları da onu yola salmaq üçün vağzala gəlmişdilər.

Cənab Foq üzünü onlara tutdu:

– Dostlar, gedirəm. Hər ölkənin sərhədini keçəndə pasportuma möhür vurulacaq. Bura qayıdanda hansı ölkələrdən keçdiyimi biləcəksiniz.

Dostlarından biri dilləndi:

– Buna ehtiyac yoxdur. Onsuz da, biz sizə inanırıq.

– Belə düşünməyiniz məni sevindirir. Amma bu da dünya ətrafında fırlanmağımın sübütü olacaq.

– Bəs nə vaxt qayıdacaqsınız?

– Səksəninci gün burda olacam. Daha dəqiq desək, 21 dekabr 1872-ci ilin şənbə axşamı, saat doqquza on beş dəqiqə qalmış. Nə isə, daha vaxtdır. Xudahafiz, cənablar!

• Ağ a və xidmətçi qatara minib yola düşdülər.

Qaranlıq və yağışlı bir gecə idi. Paspartu danışmırdı. Çantadan möhkəmcə yapışib nəsə fikirləşirdi. Birdən çığırılıb ayağa qalxdı. Cənab Foq həyəcanla soruşdu:

– Sənə nə oldu belə?

– Deyəsən, tələm-tələsik hazırlıq görəndə yaddan çıxdım.

– Nəyi?

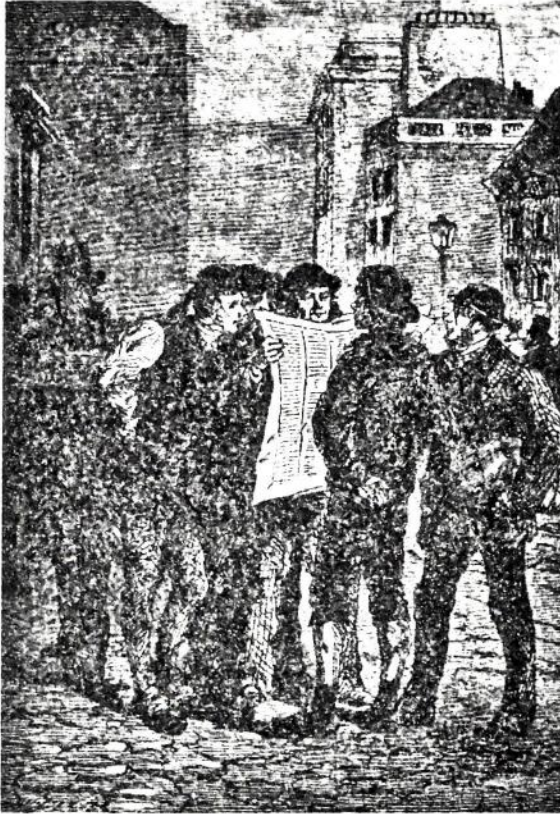
– Otağimdakı lampanı söndürməyi.

– Eybi yoxdur, cavan oğlan. Səyahətdə olduğumuz vaxtda yanan lampanın pulunu sənın maaşından tutacam.

Xəyalpərəst və ya qəhrəman

Fileas Foq dünya səyahətinə çıxanda yaxşı bilirdi ki, onun gedişi səs-küysüz ötüşməyəcək. Belə də oldu. Çox keçmədən bir çox qəzetlər bu haqda məqalələr dərc etdi. Qısa zamanda təkə London yox, bütün Krallıq əhalisi cənab Foqun getməsindən xəbər tutdu.

Bu xəbər birmənalı qarşılanmadı. Hadisəyə hərə bir cür baxdı. Cənab Foqun tərəfini saxlayanlar olsa da, əks fikirdə olanlar da az deyildi. Bu səyahətin səksən günə başa çatacağı bir xeyli şübhəli idi. Belə ki, hava şəraitinin anidən dəyişməsi, nəqliyyat vasitəsində nasazlığın çıxması bu səyahətin səksən gün ərzində tamamlanmasını imkansız edirdi. Bu fikirdə olan müxbirlər onun haqqında mənfi fikirlər qələmə alırdılar. Hətta bəziləri cənab Foqun aqlını itirdiyini yazırdı.

İlk günlərdə cənab Foqun tərəfini saxlayanlar çoxluq təşkil edirdi. Ancaq vaxt keçdikcə nisbət dəyişməyə başladı. Təbii ki, bunda bir hadisənin də böyük təsiri oldu. Belə ki, oktyabrın yeddində çirxan məqalə sensasiya doğurdu.

Məqaləyə görə, bəzi obyektiv və subyektiv səbəblərdən səksən gün ərzində dünya ətrafında dövrə

vurmaq mümkün deyildi: "Gediş və gəliş vaxtlarının uyğunsuzluğu açıq-aşkardır. Qəzalar, toqquşmalar, pis hava şəraiti, yolların qarla bağlanması... Bunların hamısı maneə deyil, bəs nədir? Hələ qasırgalaları demirəm. Cənab Foq gəmilərdən birinə geciksə, mərci uduzmuş olacaq".

Bu yazı digər qəzetlərdə də dərc olundu. Bundan sonra cənab Foqun tərəfdarları sürətlə azaldı. Hətta bircə nəfər qaldı. O da iflic Lord Albermel idi. Onun yeganə arzusu dünyanın ətrafını dolanmaq idi. Buna görə o hətta bütün sərvətini belə qurban verərdi.

Cənab Foq səyahətə çıxandan yeddi gün sonra şəhər polis idarəsinin rəisinə belə bir teleqram gəldi:

"Süveyşdən Londona. Polis komissarı cənab Rovana.

Bankı qarət edəni müəyyən etmişəm. Bu, Fileas Foqdur. Onu Bombeye yola düşməzdən əvvəl həbs etməliyəm. Onun həbs olunması barədə orderi mənə göndərin.

Xəfiyyə Fiks".

Bu xəbər hamını heyratə gətirdi. Sən demə, cənab Foq bankı soyub aradan çıxıbmuş. Polisin oğru

haqqında verdiyi təsvir də cənab Foqa çox bənzəyirdi. Onun sirli təbiəti və birdən-birə səyahətə çıxmağı isə şübhələri daha da artırırdı. O, dünya səyahətini bəhanə edib aradan çıxmışdı. Yerində fırlanmaq məsələsi isə polisin diqqətini yayındırmaqdan başqa bir şey deyilmiş.

Xəfiyyə Fiksin səbirsizliyi

Sentyabrın doqquzunda “Monqoliya” adlı gəmi Süveyşə gəlməli idi. Gəmi şirkətin ən sürətli gəmilərindən biri idi. “Monqoliya”-nı limanda bir xeyli adam gözləyirdi. Bu kütlənin içində iki nəfər təşvişlə gəzişirdi.

Bunlardan biri Birləşmiş Krallığın Süveyşdəki konsulluğunun nümayəndəsi idi. Digərinin isə bəstə boyu və ciddi görkəmi vardı. O, sağa-sola baxır, bir yerdə qərar tutmurdu. Bütün sərnişinləri diqqətlə nəzərdən keçirirdi. Bu şəxs xəfiyyə Fiks idi.

Fiksdə oğrunun təxmini çəkilməmiş şəkli vardı. Bank qarətçisini gətirənə külli-miqdarda pul mükafatının veriləcəyi vədi də onu həyəcanlandırırdı. O, gəminin gecikməsindən ehtiyat edirdi.

Xəfiyyə Fiks özündən əmin idi ki, oğrunu haqlayacaq. Əlindəki təsvir cənab Foqa çox oxşayırdı. Nisbətən sakit görünən konsul Babelin fikrincə,

şəkildəki “qarətçi” dürüst adama oxşayırdı. Bunu xəfiyyə Fiksə söylədi. Amma cənab Fiks arxayınlıqla dilləndi:

– Polis peşəsi çox diqqətli olmağı tələb eləyir. Gərək hər xırdalığa fikir verəsən.

Gəminin gəlməyinə az qalırdı. Bunu limandakı izdihamdan aydın görmək olardı. Gəmi limanda dörd saat dayanacaqdı. Yanacaq doldurub buradan Bombeyə yola düşəcəkdə. Çox keçmədən fit səsləri eşidilməyə başlandı. Gəmi limana yan aldı. Qayıqlar da ona yanaşdı.

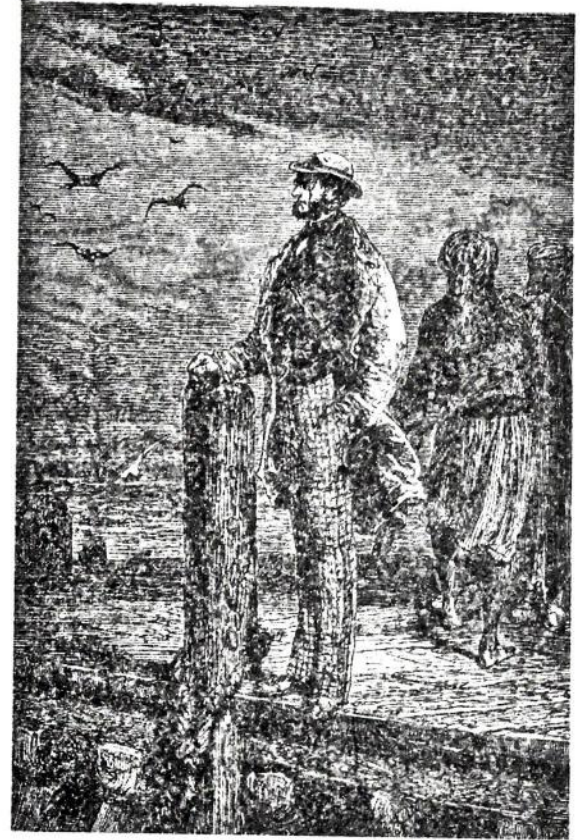
Fiks gəmidən düşənləri bir-bir nəzərdən keçirirdi. Bu vaxt bir nəfər xəfiyyə Fiksə yaxınlaşıb İngiltərə konsulluğunun harada yerləşdiyini soruşdu. Xəfiyyə ona tərəf uzadılan pasporta baxdı. Əlləri titrədi. Şəklə diqqətlə baxdı. Bu, cənab Foqun şəkli idi. Xəfiyyə Fiks soruşdu:

– Pasportun yiyəsi hardadır?

– O, indi gəmidədir.

– Demək, belə. Onun özü də mütləq konsulluğa getməlidir.

Paspartu çarəsiz qalıb gəmiyə qayıtdı ki, ağasına bu barədə xəbər versin.

Xəfiyyə Fiks bu söhbətdən sonra birbaşa konsulun yanına gedib axtardığı adamın gəmidə olduğunu bildirdi.

Əslində isə, pasport qeydiyyatı məcburi deyildi. Konsul öz-özünə fikirləşdi: “Əgər, doğrudan da, cənab Foq oğru idisə, onda niyə iz qoyurdu?”

Xəfiyyə Fiks konsuldan xahiş etdi ki, həbs orderi göndərilənə qədər cənab Foqa viza verməsin. Konsul isə məyus halda dilləndi:

— Əgər sənədləri qaydasındadırsa, viza vermək məcburiyyətindəyəm.

Elə bu vaxt qapı döyüldü. Ağa və xidmətçi içəri daxil oldular. Cənab Foq viza almaqdan ötrü pasportunu konsula verdi. Konsul sənədləri yoxladıqdan sonra dedi:

— Cənab, siz viza almaq məcburiyyətində deyilsiniz.

— Bilirəm. Sadəcə olaraq Süveyşdən keçdiyimi rəsmiləşdirmək istəyirəm.

Konsul pasporta tarixi qeyd edib onu möhürlədi.

Cənab Foq və xidmətçisi konsul bürosundan çıxdılar. Konsul cənab Foqu qarətçiyə bənzətsə də, onun oğru olduğuna çox da inanmadı. Fiks isə əmin idi ki, qarətçi məhz cənab Foqdur.

Cənab Foq xidmətçisinə bəzi tapşırıqlar verəndən sonra gəmiyə qayıtdı. Balaca kitabçasını çıxarıb qeydləri gözdən keçirdi. O, bu dəftərdə yol hesablaması aparmışdı. 2 oktyabrdan 21 dekabra qədər gedəcəyi yerləri xəritədə işarələmişdi. Hər

şeyi ölçüb-biçmişdi. İndi onu maraqlandıran tək şey vaxt qazanmaq idi.

Hələlik hər şey öz qaydasında gedirdi. Planladığı kimi, o, oktyabrın doqquzunda artıq Süveyşdə idi.

Paspartunun həddən artıq danışıması

Xəfiyyə Fiks Paspartu ilə danışmaq istəyirdi. Buna görə də limana gəldi. Burada onunla qarşılaşdı:

– Viza məsələsini həll edə bildiniz?

– Hə, hər şey qaydasındadır.

– Deyəsən, gəzməyi xoşlayırsınız.

– Amma o qədər sürətli gedirik ki, bəzən harda olduğumu da qarışdırıram.

– İndi Süveyşdə, yəni Misirdə, daha dəqiq desək, Afrikadasınız.

– Buna inanmağım gəlmir. Mən Londondan qıraqa çıxacağımı belə düşünmürdüm.

Cənab Fiks sakitcə soruşdu:

– Deyəsən, harasa tələsirsiniz.

– Mən yox, amma ağam tələsir. İndi paltar almalyam. Səfərə tələsik çıxdıq.

– Mən sizi mağazaya apara bilərəm.

– Amma gərək gecikməyəm.

Paspartu saatına baxdı. O, saatını gedəcəyi ölkələrlə uyğunlaşdırmalı idi. Ancaq babasından yadigar qalan saata toxunmağa ürəyi gəlmirdi. Saatı artıq iki saat geri qalmışdı.

Xəfiyyə Fiks sual verir, Paspartu da dayanmadan cavab verirdi.

– Deməli, Londondan tələm-tələsik çıxdınız.

– Bəli. Cənab Foq evə həmişəkindən tez qayıtdı. Biz də tələsik evdən çıxdıq.

– Bəs məqsədi nə idi?

– Dünya ətrafında səyahət etmək istəyir. Üstəlik, səksən günə. Amma mənim fikrimcə, bu, mənasız işdir.

– Sənin ağan, deyəsən, bir az qəribə adamdır.

– Haqlısan. Həqiqətən də, bir az qəribədir. Bilirsiniz, hətta cənab Foq söz verib ki, Bombeyə vaxtında çata bilsək, “Monqoliya” gəmisinə maddi yardım edəcək.

– Ağanızı nə vaxtdan tanıyırsız?

– Bir neçə gün olar. Elə işə başladığım günün axşamı yola çıxdıq.

Bu söhbətdən sonra xəfiyyə Fiksin şübhələri daha da artdı. Aldığı cavablar haqlı olduğunu göstərirdi. Xəfiyyə indi əmin idi ki, cənab Foqun növbəti istiqaməti Bombay olacaq.

Paspartunun isə heç nədən xəbəri yox idi. O elə hey deyiniirdi:

— Otağımdakı işığı söndürmək yadımdan çıxıb. Onun pulunu da mən ödəyəcəm. Hesablamama görə, xeyli ziyandayam. Üstəlik, bu macərə uzansa, onda vəziyyət lap pis olacaq.

Fiks öz aləmində idi. Xidmətçinin dediklərini heç eşitmirdi. Paspartunu paltar alması üçün təkbəşinə qoydu. Ondan ayrılarkən saati ona xatırlatdı.

Xəfiyyə Fiks sonra konsulun yanına getdi. Öyrəndiklərini konsula da danışdı. Konsul ona inanasıya da, dəlillərin cənab Foqun əleyhində olduğunu qəbul etdi.

Konsul soruşdu:

— Planınız nədir?

Xəfiyyə Fiks cavab verdi:

— Londona teleqram vuracam ki, cənab Foqu həbs edə bilməyim üçün Bombeyə order göndərsinlər. Mən isə “Monqoliya”ya minib onları izləyəcəm. Bombeyə çatanda da onları həbs edəcəm.

Xəfiyyə Fiks London polis komissarına teleqram vurub gəmiyə mindi. Gəmi Qırmızı dənizin sularını yara-yara sürətlə irəliləməyə başladı.

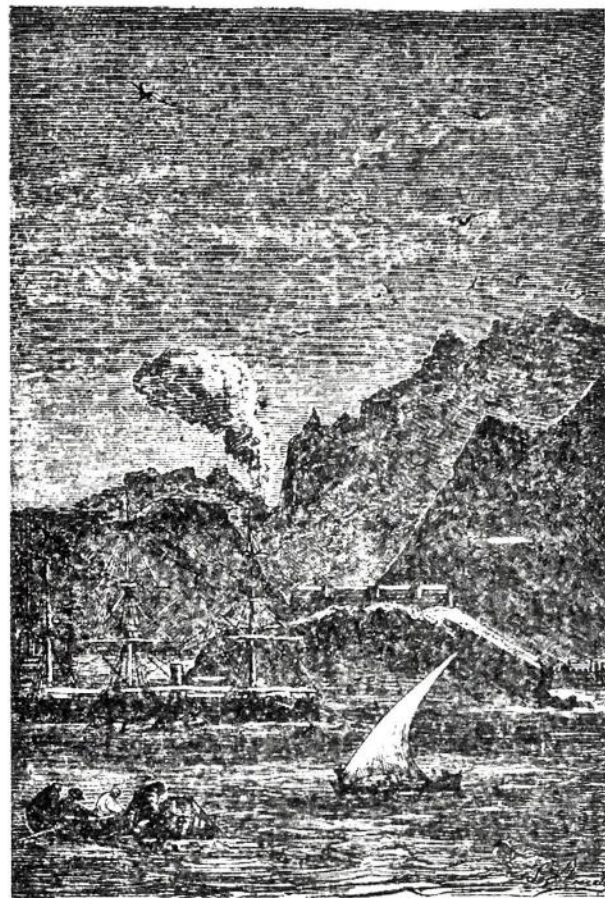
Fileas Foq Hind okeanında

“Monqoliya”da səyahət etmək hamının ürəyincə idi. Gəminin rahatlığı hər kəsi valeh etmişdi. O, Qırmızı dənizin dəli dalğaları ilə boğuşa-boğuşa irəliləyirdi. Dalğalar bəzən həyəcan doğursa da, hələlik hər şey qaydasında idi. Bu sürətlə getsə, Bombeyə vaxtından əvvəl çatacaqdı.

Cənab Foqu dəniz maraqlandırmırdı. O, demək olar ki, göyertəyə heç çıxmırdı. Sahildəki şəhərlərə baxmaq onun diqqətini çəkmirdi. Əslində, Ərəbistan körfəzində səyahət etməyin təhlükəli tərəfləri də vardı. Ancaq bu təhlükələr də onu qorxutmurdu. Bu ərafələr oxumağa çox vaxt ayırırdı.

Paspartu vəziyyətindən razı idi. Səyahətdən həzz almağa başlayırdı. Hər şeydən əvvəl gəminin rahatlığı ona xoş gəlirdi. Xəfiyyə Fikslə göyertədə qarşılaşanda sevindi. Xəfiyyə Fiks dilləndi:

— Demək, siz də burdasınız. İngilisin köməkçisi idiniz, elə deyilmi?

— Bəli, cənab.

— Yenidən qarşılaşmağımız mənə sevindirdi.

— Hara gedirsiniz?

— Yolumuz eyni yönədir. Mən də Bombeyə gedirəm.

Paspartu maraqla soruşdu:

– Hindistanın necə bir yer olduğunu bilirsiniz?

– Əlbəttə, bilirəm. Çox qərribə ölkədir. Məscidlər, minarələr, məbədlər, pələnglər. Nə istəsən, orda tapa bilərsən. Onsuz da, özün gəzib görəcəksən.

– Heç inanmıram. Deyəsən, ağamın səksən günə dünyanı fırlanmaq əzmi buna imkan verməyəcək.

Xəfiyyə Fiks maraqla soruşdu:

– Bu dünya səyahəti nəyisə ört-basdır etmək üçün ola bilərmi?

– Cənab, inanın ki, bu haqda heç nə bilmirəm.

Fiksin məqsədi cənab Foqun xidmətçisi ilə tez-tez söhbət etməkdə. Bununla da cənab Foq haqqında hər şeyi öyrənmək istəyirdi. Bunun üçün hər fürsətdən istifadə edirdi.

Gəmi sürətlə yoluna davam edirdi. Bir müddət sonra “Monqoliya” Ədən körfəzinin şimal qərbində yerləşən Stimer Pointə çatdı. Burada yanacaq dolduracaqdı. Bunun üçün dörd saat vaxt lazım idi. Amma bu, cənab Foqun planlarına xələl gətirmirdi. Hələ ki hər şey öz qaydasında idi.

Ağa və xidmətçi viza almaq üçün gəmidən çıxdılar. İşlərini həll edəndən sonra cənab Foq gəmiyə qayıtdı. Paspartu isə ətrafı dolanmaq üçün ağasından ayrıldı. Geridə qalan Cəbəllütariq qala divarları, önündə uzanan Hind okeanı onu heyran eləmişdi. İndi o, bir şey düşünürdü. Təzə yerlər görmək üçün səyahət vacibdi.

“Monqoliya” axşam yola düşdü. O, Hind okeanında aramla irəliləyirdi. Paspartu Fiks ilə qarşılaşmağına sevindi. Tanış bir sima ilə birlikdə səyahət etmək onun xoşuna gəlirdi.

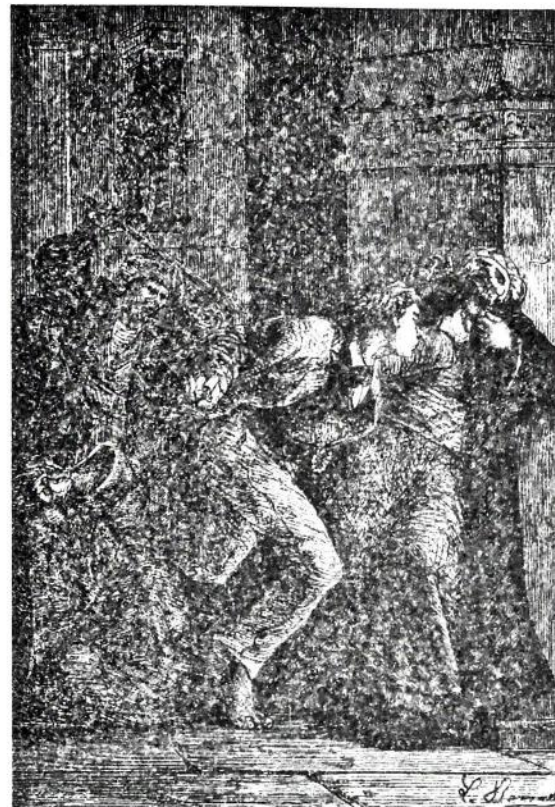
Oktyabrın iyirmisində gəmi Bombeyə çatdı. Halbuki Bombeyə ayın iyirmi ikisində çatmağı gözlənilirdi. Bu, cənab Foqa iki gün əlavə vaxt qazandırdı.

Paspartunun itən ayaqqabıları

Sərnişinlər gəmidən enəndə saat beşin yarısı idi. Qatar saat səkkizdə yola düşəcəkdə. Cənab Foq Paspartuya bəzi şeyləri almağı tapşırırdı. Özü isə pasport qeydiyyat idarəsinə getdi.

Bombeyin heyrətamiz gözəlliyi cənab Foqu özünə cəlb etmədi. O, heç nə ilə maraqlanmadı. İdarədən çıxandan sonra dəmiryol vağzalına getdi. Elə buradaca axşam yeməyini yedi. Xəfiyyə Fiks də gəmidən enib polis idarəsinə tərəf yollandı. İdarədə dedi ki, bank qərətçisini tapıb. Lakin İngiltərədəni gözlədiyi həbs barədə order hələ də gəlməmişdi. Cənab Fiks bu dəfə Bombeyin polis rəisindən həbs orderi istədi. Bu da baş tutmadı. Çünki bu, onların yox, London şəhər komissarlığının işi idi.

Paspartu cənab Foqun səyahətdə necə qərarlı olmasını düşünürdü. İndi əmin idi ki, səyahət davam edəcək. Növbədə isə Kəlküttə şəhəri var idi.

Paspartu Cənab Foqun tapşırıqlarını alandan sonra Bombey şəhərinin küçələrində gəzməyə başladı. O, hər yerlə maraqlanırdı. Amma bu marağı onun başına bəla gətirdi. Belə ki, dəmiryol vağzalına gedərkən yolda Malabar məbədinə rast gəldi. Ora girmək istədi. Amma o bilmirdi ki, hindu məbədinə ayaqqabı ilə girmək olmaz. Elə içəri girmiş-

di ki, üç rahib onu dövrəyə aldı. Onlar Paspartunu yerə yıxdılar. Onun ayaqqabılarını və corablarını çıxardılar. Özünü də bir qədər döydülər. Paspartu canını onların əlindən güc-bəla ilə qurtara bildi.

Qatarın yola düşməsinə beş dəqiqə qalırdı. Paspartu ayaqyalın və üst-başı dağınıq halda qatara mindi. Xəfiyyə Fiks də burada idi. O, cənab Foqu təqib edirdi. Elə bu əsnada Paspartunun ağasına məbəddəki hadisə haqqında dediklərini eşitdi.

Nəhayət, xəfiyyə Fiksin əlinə fürsət düşdü. Xidmətçinin məbəddə elədiyi qanunlara zidd idi. O, Hindistan ərazisində qanunları pozmuşdu. Elə buna görə də onu burada həbs etdirə bilərdi.

Fileas Foqun fili satın alması

Qatar vaxtında tərpəndi. Paspartu cənab Foq və Fransis Kromarti adlı generala eyni kupədə idi.

General gənc yaşlarından Hindistanda işləyirdi. O, öz ölkəsindən çox buranı tanıyırdı. Təxminən əlli beş yaşı olardı. Hindlilər haqqında çox şey bilirdi. Cənab Foq istəsəydi, ondan hindlilər barəsində çox şey öyrənə bilərdi. Amma bu, cənab Foqu maraqlandırmırdı. O ancaq gedəcəyi yol haqqında hesablamlar aparırdı. Dünyanın ətrafını fırlanmaq üçün hazırladığı yol xəritəsini generala göstərdi. Cənab Foq generalda qeyri-adi insan təəssüratı oyatdı.

Qatar Pavel stansiyasına çatdı. Buradan Qərbi Qat dağlarına tərəf yönəldi. General cənab Foqa dəmiryolun dağın ətəyində qurtaracağını dedi. Onun sözlərinə görə, növbəti stansiyaya çatmaq üçün minik heyvanından istifadə etmək lazım idi.

Cənab Foq sakit halda dilləndi:

– Bu hal planıma heç bir xətər yetirməz.

General İngiltərə hökumətinin hind adət-ənənələrinə hörmətlə yanaşdığını dedi. Əlavə elədi ki, hətta buna görə cəza da verirlər. General Paspartunun məbəddə elədiyini nəzərdə tutub dedi:

– Yaxşı ki, xidmətçinizin etdiyi xəta ört-basdır oldu. Bu, sizi çətin vəziyyətdə qoya bilərdi.

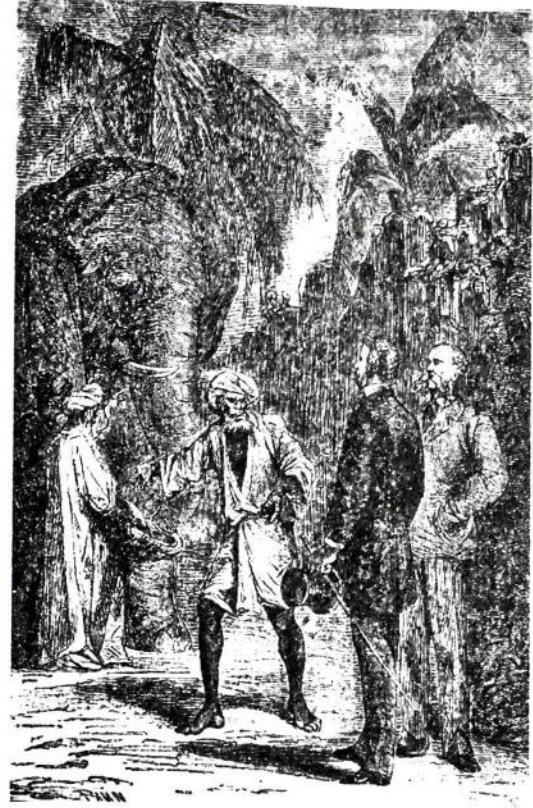
Cənab Foq əhvalını pozmadan dilləndi:

– Əgər o yaxalansaydı, cəzasını çəkəcəkdə. Sonra da yolumuza davam edəcəkdik.

Paspartu yatırdı. Oyananda artıq səhər açılmışdı. Bu yerlərdən qatarla keçdiklərinə inanmırdı. Qatar dumanı yara-yara irəliləyirdi. Ona hər şey xəyal kimi görünürdü. Günorta Burkambur stansiyasına çatdılar. Qatar burada bir az dayandı.

Paspartu özünə ayaqqabı alıb geyindi. Sərnişinlər yeməklərini yeyib Kambay körfəzinə tökülən çayın qırağında dincəldilər. Bir qədər sonra isə qatar Assurqur stansiyasına tərəf irəlilədi.

Paspartu düşünürdü ki, qatar sərgüzəştləri Bombayda sona çatacaq. O, indi ağasına daha çox inanır, bir problem çıxar, yolda gecikərlər deyə narahatlıq keçirirdi. Məbəddə başına gələnləri yadına

saldı. Dua elədi ki, bir daha belə hadisə olmasın. O, indi artıq günləri sayırdı. Onun fikrincə, qatar sürəti azaltmamalı idi.

Oktyabrın iyimi ikisində Ser Fransis Paspartudan saatın neçə olduğunu soruşdu. Onlar yetmiş yeddi dərəcəli qərb meridianında idilər. Paspartu İngiltərədən çıxandan saatını irəli çəkməmişdi.

Buna görə də saati təqribən dörd saat geri qalırdı. Əslində, xəfiyyə Fiks də ona xəbərdarlıq etmişdi. Paspartu saatının əqrəbini tərpətmək istəmirdi. General nə qədər desə də, Paspartunu fikrindən daşındıra bilmədi.

Səhər saat səkkizdə qatar Rotal stansiyasına on beş mil qalmış dayandı. Bura bir-iki daxmadan başqa heç nəyi olmayan geniş bir düzlüyün ortası idi. Birdən bələdçinin səsi eşidildi:

— Yol qurtardı.

Buna heç cür məna verməyən cənab Foq Ser Fransisə baxdı. Paspartu da qatardan düşüb vəziyyəti öyrəndi:

— Cənab, dəmiryol burada qurtarır. Qatar yoluna davam edə bilməyəcək.

Cənab Foq generalla qatardan endi. Yolun hələ əlli millik hissəsi qabaqda idi. Ser Fransis özündən çıxdı. Paspartu da ondan geri qalmırdı. Cənab Foq isə çıxış yolu axtarırdı. Lazım olsa, piyada yeriyəcək, yenə də yoluna davam edəcəkdi.

Birdən Paspartunun ağına bir fikir gəldi:

— Ağa, mən nə ilə gedəcəyimizi tapmışam. Bax o fili görürsünüz. Onunla yolumuza davam edə bilərik.

Bu fikir cənab Foqun ağına batdı. Həqiqətən də, filin üzərində bu məsafəni qət edə bilərdilər. Cənab Foq fili icarəyə götürmək üçün sahibinə tərəf addımladı. Hindistanda fillər çox dəyərli heyvan sayılırdı. Buna görə də icarə işi baş tutmadı. Cənab Foq çoxlu pul təklif etsə də, fil sahibi qəbul etmədi. Hindli də hiyləgər adam idi. Bilirdi ki, onların filə ehtiyacı var. Ona görə də bu fürsəti əldən vermək istəmirdi. Cənab Foq filin dəyərindən artıq pul təklif elədi. Hindli də bu fürsəti əldən verməyib razılaşdı.

Onlar bir iranlıni özlərinə bələdçi tutdular. Beləliklə, nəqliyyat məsələsi həll edildi.

Fil səfərə hazırlandı. Cənab Foq Ser Fransisə də bir yerdə getməyi təklif etdi. Onu burada buraxmaq istəmirdi. Onlar filin üstünə çıxıb Allahabad şəhəri istiqamətində yola düşdülər. Bir qədər sonra sıx meşəliyin içinə girərək gözdən itdilər.

Meşədəki macərə

İranlı bələdçi onları inandırır ki, meşənin içindən keçsələr, yolları iyirmi mil qısalacaq. Onlar filin üzərindəki səbətlərdə əyləşdilər. Fil ani hərəkətlərlə üstündəkiləri bərk silkələyirdi. Cənab Foq buna ingilis soyuqqanlılığı ilə səbir edirdi.

Sıx meşəlikdən sonra palma ağacları və kolluqlarla örtülmüş geniş düzənlikdən keçdilər. Burada hind tayfaları yaşayırdılar. Onlar qorxunc adətlərini davam etdirirdilər. İngilislər burada hakimiyyət qura bilməmişdilər.

Bələdçi bu vəhşi tayfalarla qarşılaşmamaq üçün sürəti artırır. Mümkün qədər onlardan uzaqlaşmağa çalışır. Paspartu isə başqa aləmdə idi. O, Allahabada çatandan sonra ağasının fili nə edəcəyini düşünürdü. Üstəlik, fili almaq üçün çox pul xərcləmişdi.

Axşama qədər onlar iyirmi beş mil məsafə qət etdilər. Allahabada çatmaq üçün hələ bir bu qədər də yolları qalırdı.

Gecəni səbətənin içində keçirəcəkdilər. Çox yorulmuşdular. Yorğunluqdan od qalamağa taqətləri qalmamışdı. Elə beləcə, dərin yuxuya daldılar.

Ətrafda səssizlik hökm sürürdü. Bu səssizliyi isə arada vəhşi heyvanların səsləri pozurdu. Xoşbəxtlikdən gecə qeyri-adi hadisə baş vermədi. Ser Fransis dərin yuxuda idi. Paspartu bir az narahat yatmışdı. Cənab Foq isə özünü evindəymiş kimi rahat hiss edirdi.

Səhər tezdən yenidən yola düşdülər. Axşama kimi stansiyaya çatmalı idilər. Bələdçi xarabalıqlardan keçməyə üstünlük verirdi. İnsan olan yerlərdən uzaq keçmək istəyirdi. Demək olar ki, yolun axırına çatmışdılar. İndiyə kimi hər hansı bir təhlükə ilə qarşılaşmamışdılar. Yenidən meşənin içindən keçmək lazım idi.

Bələdçi fili sıx meşəliyə tərəf yönləndirdi. Birdən fil özünü narahat aparmağa başladı. Yolçular nə baş verdiyini anlaya bilmədilər. Bələdçi meşədən səs gəldiyini xəbər verdi. İnsanların və musiqi alətlərinin səsi bir-birinə qarışmışdı.

Bələdçi fildən enib meşənin içinə tərəf irəlilədi. O, qısa vaxtda qayıdıb dedi:

– Bu tərəfdə Brahman mərasimi keçirirlər. Bacadığımız qədər səssiz və diqqətli olmalıyıq.

Bələdçi fildən düşməməyi tapşırırdı. Get-gedə onlarla mərasim yeri arasındakı məsafə azalırdı. Hətta əlli addım uzaqdan onları görmək olurdu. Qadın, kişi, uşaq bir yerdə cənazə nəğməsi oxuyurdu. Qocalar qorxunc və iri bir heykəlin ətrafında rəqs edir, sağa-sola yellənir və üz-gözlərinə vururdular.

Bər-bəzəkli paltara bürünmüş bir neçə brahman gözəl bir qadını sürüyürdü. Qadına baxanda hiss etmək olardı ki, o, hindli deyil. Onun bədəninin hər yerini boyunbağı, bilərzik və üzüklə doldurmuşdular. Qadının arxasında keşikçilər taxt-rəvan üstündəki meyiti daşıyırdılar. Bu, yaşlı bir adamın meyiti idi.

Onlar səssizcə izləməyə davam edirdilər. Brahmanlar meşənin dərinliklərində gözdən itdilər. Bir müddət sonra səs də gəlmədi.

Ser Fransis qəmgin halda dedi:

– Bu, suttı mərasimidir.

Fileas Foq maraqla soruşdu:

– Suttı nədir?

General cavab verdi:

– Bir insanın qurban edilməsidir. Amma qurban gərək özü könüllü olsun. Səhər açılanda bu qadını odda yandıracaqlar.

– Bəs o kimin meyiti idi?

– Qadının əri idi.

– Başa düşə bilmirəm, bu vəhşi adət bu günə qədər necə davam edir? İngilislər bunlara niyə müdaxilə etmirlər?

General məyus halda dilləndi:

– Təəssüf ki, bu yerlərdə heç nə edə bilmirik. Burada saysız-hesabsız qətlər və cinayətlər törədilir.

Paspartu soruşdu:

– İndi o yazığı diri-diri yandıracaqlar?

General dilləndi:

– Hə. Yandırmaları da, işgəncələrə dözməyib öləcək. Bəziləri bu mərasim üçün özünü, həqiqətən də, qurban verir.

Bələdçi söhbətə qoşuldu:

– Amma, deyəsən, bu qadın qurban edilmək istəmirdi.

Cənab Fəq soruşdu:

– Bunu hardan bildiniz?

General da təəccüblə dedi:

– Axı o çox sakit görünürdü.

Bələdçi cavab verdi:

– Ona tiryək veriblər. Buna görə də ağı başında deyildi.

Cənab Fəq soruşdu:

– Görəsən, onu hara aparırdılar?

– İki mil qabaqdakı Pilloji adlı məbədə. Ömrünün son anlarını orda keçirəcək.

– Bəs mərasim nə vaxt baş tutacaq?

Bələdçi köks ötürüb cavab verdi:

– Sabah gün çıxanda.

Söhbətdən sonra bələdçi fili yola çıxartdı. Elə yenicə tərپənmişdilər ki, cənab Fəq Ser Fransisə dedi:

– Bəlkə, qadını xilas edək?

– Başa düşmədim, qadını qurtaraq?

– Hə, hələ ki vaxtım var. Planladığım vaxtdan iki saat qabaqdayam.

– Siz, həqiqətən, cəsarətli insansınız, cənab Fəq.

– Bəzən elə oluram. Təbii ki, vaxtım olarsa.

Paspartunun cəsərəti

Qurban ediləcək qadını xilas etmək çətin məsələ idi. Amma Cənab Foqun cəsərəti onları ruhlandırır-dı. Cənab Foq həyatını və planlarını təhlükəyə atsa da, bu işə razı idi. Ser Fransis də etibarlı köməkçi sayıla bilərdi. Paspartu əvvəlcə bu işə baş qoşmaq istəməsə də, sonradan razı oldu. Çünki cənab Foqa hörmət bəsləyirdi. Bilirdi ki, bu ciddi görkəmin arxasında mərhəmətli bir insan dayanır. Bircə iranlı bələdçi qalmışdı. Nəhayət, o da dilləndi:

— Mən iranlıyam. Bu qadın da iranlıdır. Necə deyirsizsə, elə də edək. Mən sizin əmrinizdəyəm.

Beləliklə, hamı bu zavallı qadını xilas etmək qərarına gəldi.

Onlar həyatlarını təhlükəyə atırdılar. Ələ keç-sələr, cəzaları çox ağır olacaqdı. Beləliklə, gecə işə başlamaq qərarına gəldilər.

İranlı bələdçinin dediyinə görə, qurban ediləcək qadın varlı ailənin qızı imiş. Gözəlliyi dillərdə das-tan olan bu qadının adı Auda idi. O, ailəsində əsl ingilis xanımı kimi tərbiyə olunmuşdu. Savadına və dünyagörüşünə görə heç də avropalı xanımlardan geri qalmırdı. Valideynlərini itirmiş, zorla varlı bir qocaya ərə verilmişdi. Evlilikdən üç ay sonra həyat yoldaşı vəfat etmişdi. Başına nələr gələcəyini bil-diyinə görə qaçmaq istəmiş, amma qısa müddətdə ələ keçmişdi. İndi bu mərasimdə onu qurban edə-cəkdilər.

Bələdçinin bu sözlərindən sonra cənab Foq və dostları düzgün qərar verdiklərini başa düşdülər.

Onlar Pilloji məbədinin yaxınlığına gəldilər ki, hər şeyi görə bilsinlər. Cənab Foq və dostları məbə-di diqqətlə izləyib çıxış yolu axtarırdılar. Hindlilə-rin yatmasını gözləməkdən başqa əlacları yox idi.

Gecə qadın, kişi və uşaqlar məbədin həyətinə necə gəldi yatsdılar. Amma ətrafda dolanan bir neçə nəfəri görmək olurdu. Mərasim üçün müxtəlif ot-lardan hazırlanmış hanq adlı məhlulun qoxusu ət-rafdakı adamları məst etmişdi.

Cənab Foq və dostları bu fürsətdən istifadə et-məli idilər. Beləliklə, sürünə-sürünə, səs salmadan

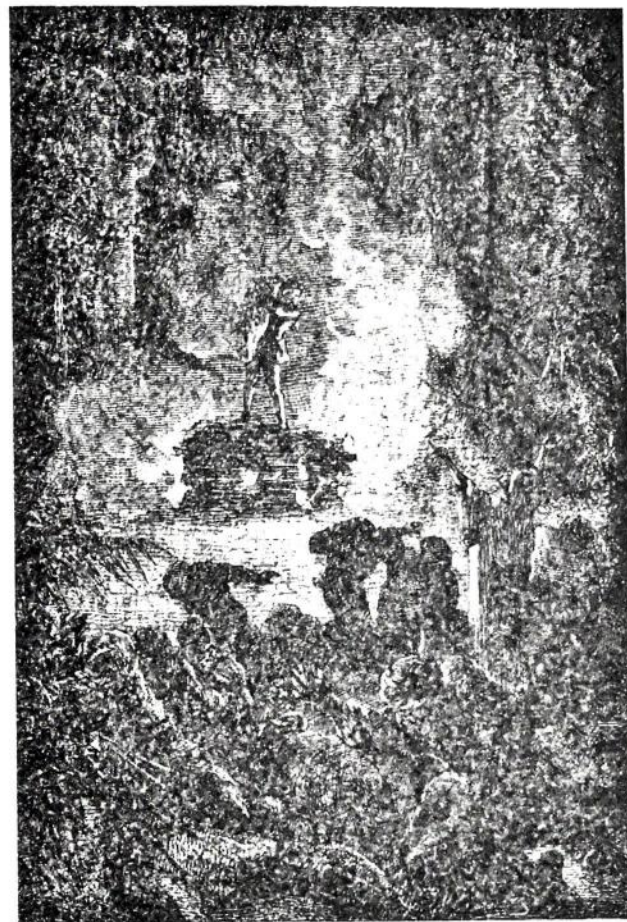
meşənin içindən irəliləməyə başladılar. Balaca bir dərənin yanına çatdılar. Buradan qadının qurban ediləcəyi yeri gördülər. Oraya xeyli odun yığılmışdı. Mərasim üçün, demək olar, hər şey hazır idi.

Pilloji məbədinə yaxınlaşmışdılar. Ancaq keşikçilər oyaq idilər. Məbədin içində də adamlar vardı. Belə getsə, məqsədlərinə çata bilməyəcəkdilər. Onlar məyus halda geri çəkildilər.

Cənab Foq və dostları gizli bir yerdə gözləməyə başladılar. Vaxt keçmək bilmirdi. Mərasim başcısı arabir gedib odun yığılmış yeri yoxlayırdı. Keşikçilər isə ətrafda gəzişirdi. Belə başa düşmək olurdu ki, onlar gecəni yatmayacaqlar. Artıq burada gözləməyin heç bir xeyri yox idi.

Nəhayət, onlar qərara gəldilər ki, məbədin divarını gizlicə deşib içəri girsinlər. Yəqin ki, içəridə də keşikçilər var idi. Ancaq başqa çıxış yolu görünmürdü. Divarın dibinə kimi gəldilər. Burada nə keşikçilər, nə də qapı-pəncərə vardı.

Ətraf qaranlıq idi. Onların divarı deşmək üçün bıçaqdan başqa alətləri yox idi. Amma bəxtləri gətirdi. Məbədin divarı elə də sərt deyildi. Səssizcə işə başladılar. Bir neçə kirəmiti yerindən çıxara bildilər. Elə bu an içəridən qışqırıq səsi gəldi. Çöldəkilər də

qışqırmağa başladılar. Cənab Foq və dostları tez əvvəlki yerlərinə qayıtdılar.

Onlar divarı deşə bilmədiklərinə görə çox məyus oldular. Ser Fransis əsəbindən az qala dəli olacaqdı. Paspartunun da gözü dönmüşdü. Bələdçi onu

sakitləşdirməyə çalışırdı. Cənab Foq isə həmişəki kimi sakitliyini qoruyurdu.

Bələdçi və general dedilər ki, daha qadını xilas eləmək mümkün deyil. Cənab Foq öz fikrində qəti idi. O, sakitcə dilləndi: “Hələ bir qədər də vaxtımız var”.

Artıq dan yeri yavaş-yavaş ağarırdı. Cənab Foqun sakitliyindən isə baş açmaq olmurdu.

Paspartu dərin xəyallara dalmışdı. Ağlından nələrsə keçirirdi. Ancaq bunu özündən başqa heç kim bilmirdi. Nəsə planı vardı.

Yatanlar yavaş-yavaş oyanmağa başlayırdı. Mahnılar, qışqır-bağırılar təzədən eşidilməyə başlanmışdı. Deyəsən, mərasim vaxtı gəlib çatmışdı.

Birdən məbədin qapısı açıldı. Qurban rahiblərin müşayiəti ilə çölə çıxarıldı. Onun çarəsizcə çırpındığını görürdülər.

Məbədin qabağına xeyli adam toplaşmışdı. Dörd dost da izdihamın arxasına keçdi. Məsafə çox olsa da, onlar qurbanı görə bilirdilər. Onu ərinin yanına uzatmışdılar.

Yağlanmış odunları məşəllə yandırdılar. Bu mənzərəni görən Fileas Foq yerində dayanıb bilmədi. Tez

alovlara tərəf yeriməyə başladı. Dostları ona mane olmağa çalışdı, amma cənab Foqun fikrindən dönmək niyyəti yox idi.

Birdən bağırtı səsləri ətrafı bürüdü. Mərasimə gələnlər qorxuya düşüb tez yerə uzandılar.

Mənzərə olduqca vahiməli idi. Qadının əri qoca Raca ölməmişdi. O, alovun içindən ayağa qalxdı. Gənc arvadını qucağına götürüb aşağı düşdü. Rahiblər, keşikçilər və meydanda olanların hamısı bu möcüzə qarşısında donub qalmışdılar. Üzlərini yerdən qaldırmağa belə cürət etmirdilər.

Üzərində ağ örtü olan bu adam qucağındakı qadınla izdihamın ortasından sakitcə keçib cənab Foq və dostlarına tərəf gəlməyə başladı. Onlar da yerlərində donub qalmışdılar. Adam tez onlara yaxınlaşıb sakitcə dedi: “Tez buradan qaçaq”.

Cənab Foq məsələni indi anladı. Sən demə, başında örtü olan bu adam qoca Raca yox, Paspartu imiş. O, qadını ölümdən xilas eləmək üçün bu yola əl atıbmış.

Onlar dərhal qaçıb filə mindilər. Fil sürətlə oradan uzaqlaşdı. Arxadan eşidilən qışqırıq və güllə səsləri məsələnin üstünün açılmasından xəbər verirdi.

Qoca Racanın bədənini odunların üstündə görən rahiblər başa düşmüşdülər ki, qurbanı qaçırlar. Keşikçilər meşənin içinə girib ora-bura atəş açdılar. Ancaq cənab Foq və dostları oradan çoxdan uzaqlaşmışdılar.

Yol Qanq vadisindən keçir

Qaçırılma uğurla həyata keçirilmişdi. Ağa və general Paspartunu şəxsən təbrik etdilər. Paspartu çox sevinmişdi, çünki ətrafındakı insanlar artıq ona daha çox hörmət bəsləyirdilər. Bir yandan da düşündü ki, əsas işi ağası cənab Foq görüb.

Xilas olunan gənc qadın hələ də özünə gəlməmişdi. Onu filin heybəsinə uzadıb üstünü də örtmüşdülər. Bələdçi fili çox məharətlə idarə edirdi. Onlar meşə boyunca sürətlə irəliləyirdilər.

Bir müddət sonra dincəlmək üçün fasilə verdilər. Gənc qadın hələ də baygın halda yatırdı. General qadının tezliklə özünə gələcəyini bilirdi. Onu narahat edən başqa bir məsələ idi. Əgər gənc qadın Hindistanda qalsaydı, aqibəti yenə də məbəd olacaqdı. Odur ki, nəyin bahasına olursa olsun, onu buradan aparmaq lazım idi.

Fileas Foq generalın dediklərini düşünürdü. Bir

müddət sonra onlar Allahabad stansiyasına çatdılar. Cənab Foq indi buradan Kəlkütrə istiqamətinə yola düşəcəkdə. Yolda bir qəza-bəla olmasa, orada Honqkonqa çıxan gəmiyə çatacaqdı.

Xanım Audanı Allahabad vağzalında rahat bir otağa yerləşdirdilər. Cənab Foq Paspartuya tapşırırdı ki, gedib bazardan Audaya təzə paltar alsın. Auda da yavaş-yavaş özünə gəlirdi. O, ingilis dilində səlis danışırırdı. Bu da sübüt edirdi ki, o, mükəmməl təhsil alıb.

Allahabad stansiyasındakı qatar bir neçə dəqiqəyə tərpnənəcəkdə. Cənab Foq bələdçi ilə haqq-hesab edirdi. Danışdıqları kimi pulu son qəpiyinə qədər ödəyib dedi:

– Çəkdiyiniz zəhmətin haqqını ödədim. Amma elədiyiniz fədakarlığın əvəzini hələ də ödəməmişəm. Bax bu fil artıq sənindir.

Bələdçi heyrətə gəlirdi:

- Cənab, bu ki böyük sərvətdir.
- Bunu qəbul etsən, sənə minnətdar olaram.

Paspartu da çox sevindi. Gözləri dolmuşdu:

– Götür, dostum, çəkinmə. Bu fil çox zirək heyvandır.

Paspartu cibindən konfet çıxarıb filə verdi. Fil də çox razı görünürdü. Bu vaxt xortumunu Paspartuya döləyib göyə qaldırdı.

Beləliklə, onlar bələdçi ilə vidalaşmış qatara mindilər. Auda özünə gəlmişdi. Özünü qatarda, təzə insanların əhatəsində görəndə təəccübləndi. Yoldaşları onunla yaxşı rəftar edir və qulluğunda dururdular.

General başına gələnləri Audaya danışdı. Cənab Foq və Paspartunun fədakarlığını xüsusi vurğuladı. Gənc qadın bilmədi ki, necə təşəkkür eləsin. Amma gözlərindən axan yaş bütün hislərini ifadə etməyə bəs edirdi.

Auda Sutti mərasimini xatırladıqca qorxudan titrəyirdi. Bu vaxta qədər heç nə deməyən cənab Foq onu da özləri ilə Honqkonqa aparmaq istəyindən danışdı. Audanın orada qohumu var idi. Buna görə də cənab Foqun bu təklifinə etiraz eləmədi.

Günortaya qədər qatar Baranes stansiyasına çatacaqdı. Cənab Fransisin səfəri burada yekunlaşırdı. Stansiyaya çatanda o, cənab Foq və dostları ilə səmimi görüşüb ayrıldı.

Qatar Qanq vadisinə tərəf irəliləyirdi. Dəmiryolun hər iki tərəfi ilə meşəlik uzanırdı. Sərnişinlər yol boyunca bu füsunkar mənzərəni seyr edirdilər.

Səhər saat yeddidə qatar Kəlküttə şəhərinə çatdı. Buradan Honqkonqa gedən gəminin yola düşməsinə isə hələ beş saat vardı.

Cənab Foqun hesablamasına görə, istədiyi yerdə idi. Londonla Bombey arasında əlavə vaxt qazanmışdı. Amma Audanı xilas etdiklərinə görə bir az da ləngimişdilər. Lakin cənab Foq buna heç heyifsilənmirdi.

Pullar yavaş-yavaş azalır

Nəhayət, qatar Kəlküttə şəhərindəki dəmiryol stansiyasına çatdı. Cənab Foq və yanındakılar qatardan endilər. Qısa müddətdə Honqkonqa gedən gəmiyə minməli idilər. Vağzaldan çıxanda bir polis onlara yaxınlaşıb dedi:

- Cənab Fileas Foq sizsiniz?
- Bəli, mənəm.
- Deyəsən, bu şəxs də xidmətçinizdir?
- Bəli.
- Xahiş edirəm, ardımca gəlin.

Paspartu etiraz etmək istəsə də, cənab Foq buna icazə vermədi. Onlar Audanı yanlarına alıb at arabasına mindilər. Bir müddət getdikdən sonra bir binanın qabağında dayandılar. Bura polis idarəsinə oxşayırdı. Onlar at arabasından düşüb binaya daxil oldular. Polis onları dəmir barmaqlıqlardan ibarət

otağa saldı. Doqquzun yarısında məhkəmənin hü-
zuruna çıxacaqdılar.

Onları həbs etmişdilər. Paspartu təşvişə düşmüş-
dü. Auda isə bu hadisədə özünü günahkar görürdü.
Cənab Foq söz verdi ki, nəyin bahasına olur-olsun,
Audanı Honqkonqa aparacaq.

Gəmi günorta yola düşəcəkdə. Cənab Foq o vax-
ta gəmiyə çatacağını düşünürdü.

Doqquzun yarısında məhkəmə zalında idilər.
Yerlərinə əyləşdilər. Hakim də gəldi. Beləcə, məh-
kəmə başladı. Vaxt keçdikcə Paspartunun səbri da-
şırdı. Bir-bir adlar oxundu. Hakimin dediyindən
məlum oldu ki, onları iki gündür, hər yerdə axta-
rılmış. Paspartu daha dözə bilməyib soruşdu:

– Bizi nə ilə ittiham edirsiniz?

Hakim sakitcə cavab verdi:

– Bir azdan biləcəksiniz.

Hakimin əmri ilə şikayətçilər çağırıldı. Üç hindli
rahib içəri girdi. Katib şikayəti ucadan oxudu:

– Brahman dininin müqəddəs məbədinin qay-
dalarını pozmuşunuz.

Hakim dilləndi:

– Nə ilə ittiham olduğunuzu eşitdiniz?

Cənab Foq və Paspartu bu hadisəni yaddan çı-
xarmışdı. Onlar məhkəmənin Audanı məbəddən
qaçırdıqlarına görə qurulduğunu düşündülər:

– Günahımı boynuma alıram. Ancaq onlar da Pilloji məbədinə etdiklərini etiraf eləsinlər, – dedi Paspartu.

Hakim:

– Nə danışırsınız? Pilloji məbədi haradır? Sizin cinayət törətdiyiniz yer Bombeydə yerləşən Mala-bar məbədidir. O məbədə ayaqqabı ilə girmisiniz. Bu da sübutu.

Hakim bunları deyib Paspartunun ayaqqabılarını masanın üzərinə qoydu.

Paspartu qeyri-ixtiyari:

– Ayaqqabılarım, – deyə qışqırdı.

Bütün bunlar xəfiyyə Fiksin planı idi. Paspartunun başına gələnlərdən istifadə edib cənab Foqu haqlamaq istəyirdi. Fiks rahibləri özü ilə götürüb onlardan əvvəl Kəlküttəyə gəlmişdi. Onların qayıtmalarını səbirsizliklə gözləyirdi. Cənab Foqun qatardan endiyini görüb polislərə xəbər vermişdi. Budur, özü zalda oturub məhkəməni izləyirdi.

Belə cinayətlər burada ciddi qarşılanırdı. Hakim etirafı nəzərə alıb Paspartuya on beş gün həbs və üç yüz funt sterlinq pul cəzası verdi.

Pul cəzası xidmətçiyə pis təsir etdi. Xəfiyyə Fiks

isə sevincli idi. Paspartu həbsdə olduğu müddətdə cənab Foqu həbs edə bilərdi.

Paspartu ağasının planlarını pozduğuna görə çox mütəəssir oldu. Onun ucbatından ağasının işi axsa-yacaqdı.

Elə bu vaxt cənab Foq həbsi təzminatla əvəz etmək istədiyini dedi. Hakim onların əcnəbi olduqlarını nəzərə alıb bu təklifi qəbul etdi. Cənab Foq xidmətçisini həbsdən qurtarmaq üçün iki min sterlinqindən keçməli idi. Fiks təlaşa düşdü. Ürəyində “Xidmətçiyə bu qədər pul xərcləməz” deyə fikirləşirdi.

Cənab Foq:

– Ödəyirəm, – dedi və çeqləri stolun üstünə qoydu.

Beləcə, məsələ həll edildi. Paspartu dözməyib ayaqqabılarını istədi. Hərəsinə nə az, nə çox, düz min sterlinq pul verilmişdi.

Xəfiyyə Fiks cənab Foqun bu qədər pulu soyuqqanlıqla verməsini hələ də qəbul edə bilmirdi.

Məhkəmədən çıxandan sonra onlar maşın tapıb limana tərəf yollandılar. Xəfiyyə Fiks də başqa bir maşınla onları təqib edirdi. “Ranqun” adlı gəmi limanda hazır idi. O, bir saatdan sonra yola düşəcəkdə.

Xəfiyyə Fiks əmin idi ki, bankı qarət edən cənab Fəqdur. Qarətçidən başqa heç kim pulu belə göyə sovurmazdı. Həqiqətən də, cənab Fəqun o vaxta qədər xərclədiyi pulun miqdarı beş min sterlinqi keçmişdi.

Xəfiyyə Fiksin eşitdikləri

“Ranqun” çox rahat olmasa da, iri sənişin gəmissi idi. Cənab Fəqun budəfəki səyahəti on iki gün çək-məli idi. O, bu müddət ərzində Audanı sevindirmək, başına gələn müsibətləri unutturmaq istəyirdi.

Auda Paspartudan ağasının mərcə girməsindən xəbər tutmuşdu. O inanırdı ki, cənab Fəq işin öhdəsindən layiqincə gələcək. Həyatını borclu olduğu insanı yaxından tanıdıqca ona qarşı hörməti daha da artırırdı. Auda qohumlarını tapa bilməyəcəyindən qorxurdu. Cənab Fəq isə ona hər şeyin yaxşı olaca-ğın deyirdi.

Onların gəmi ilə səyahəti çox yaxşı keçirdi. Gəmi Andaman adalarının yaxınlığından keçirdi. Mənzərə möhtəşəm, hava da əla idi. Gəmi Malakka boğazına tərəf irəliləyirdi.

Xəfiyyə Fiks də gəmiyə minmişdi. O, Honqkonq-da həbs orderinin gələcəyinə ümid edirdi. Bu, onun

sonuncu fürsəti idi. Çünki buradan sonra ingilislərin müstəmləkə torpaqları qurtarırdı. Başqa ölkələrdə isə oğrunu tutmaq mümkün görünmürdü. Öz-özünə: "Bombeydə olmadı, Kəlküttədə də alınmadı. Bu dəfə əldən buraxmayacam", – deyə deyindi.

Xəfiyyə Fiksin ağına gəldi ki, Paspartuya hər şeyi açıb danışsın. Amma bir az tərəddüd elədi. Çünki Paspartu ağasına deyə bilərdi. Bundan sonra isə Fiksin planları alt-üst olardı. Elə bu düşüncələrə dalmışdı ki, birdən cənab Foqla Audanı gördü. Öz-özünə fikirləşdi: "Görəsən, bu qadın kimdir? Harada və necə tanış olublar?"

Xəfiyyə Fiks ehtimal etdi ki, onlar, yəqin, bu qadını qaçıırıblar. İndi ortada adam qaçırma cinayəti də var idi. Honqkonqda isə belə cinayətlərdən qurtulmaq üçün pul işə yaramırdı.

Xəfiyyə Fiks həyəcanlandı. Bu xəbəri mütləq teleqramla bildirməli idi. Gəmi bir qədər sonra Sinqapurda fasilə verəcəkdi. Demək, Fiks teleqramı göndərə bilərdi.

Amma Fiks əvvəlcə Paspartu ilə danışmaq qərarına gəldi. Ondan çox şeyi öyrənə bilərdi. O, göyərtəyə qalxıb Paspartunu gördü. Heç nədən xəbəri yoxmuş kimi Paspartunu səslədi:

– Siz də burdasınız?

Paspartu bir az duruxdu:

– Yenidən görüşmək nəsb oldu. Olmaya, siz də dünya səyahətinə çıxımsınız?

– Yox, əşi. Honqkonqda gedirəm.

– Necə oldu ki, Kəlküttədən bəri heç qarşılaşmadıq?

Xəfiyyə Fiks cavab verdi:

– Xəstə idim. Bir az istirahət edirdim. Bəs ağanız necədir?

– Hə, çox yaxşıdır. Planları yağ kimi gedir. Üstəlik, bir gənc qadın da bizimlədir.

Paspartu başına gələnləri danışmağa başladı. Fiksin ona maraqla qulaq asdığını görüb heç nəyi gizlətmədi.

Xəfiyyə Fiks soruşdu:

– Bu gənc qadını ağanız Londona aparacaq?

– Yox, yox! Honqkonqda qohumlarının yanına aparacağım.

Bunları eşidəndən sonra xəfiyyə Fiks məyus oldu. Planları puç olmuşdu.

Sinqapurdan Honqkonqa

Xəfiyyə Fiks və Paspартu göyərtədə tez-tez qarşılaşsalar da, xəfiyyə artıq ona sual vermirdi. Paspартu Fikslə rastlaşmağını təsadüf saymırdı. Həm “Manqoliya”, həm də “Ranqun” gəmilərində cənab Fiks onlarla bir yerdə idi. Demək ki, Fiks cənab Foqu təqib edirdi. Fiksin onlarla Honqkonqa gedəcəyindən də şübhə etmirdi. Bəs Fiks onları niyə təqib edirdi?

Paspартu hey düşünür, ancaq bu suala cavab tapa bilmirdi. Ağasının oğurluğa görə axtarıldığından xəbəri yox idi. Bu heç xəyalına da gəlmirdi. Nəhayət, belə qərara gəldi ki, Fiks cənab Foqun “İslahatlar Klubu”ndakı dostlarının göndərdiyi adamdır. “Bəli, bundan başqa bir səbəb görünmür. Fiks zadəganların göndərdiyi casusdur”, — deyə Paspартu fikirləşdi.

Ağası kimi dürüst bir insanın ardınca casus göndərilməsi Paspартunun xoşuna gəlmədi. Axı cənab

Foqu təqib etdirmək mənasız iş idi. Üstəlik, cənab Foq bundan xəbər tutsaydı, inciyə bilərdi. Paspартu fikirləşdi ki, fürsət düşən kimi Fiksi məsxərəyə qoysun.

“Ranqun” yanacaq doldurmaq üçün Sinqapura yan aldı. Cənab Foq və Auda gəzmək üçün iki saatlığa sahilə endilər. Fiks də onların arxasınca getdi. Paspартu bunu sezsə də, heç nə demədi. O, ağasının tapşırıqlarını almaq üçün bazarlığa getdi.

Cənab Foq və Auda sahilə bir müddət gəzib gəmiyə qayıtdılar. Paspартu da onları gəmidə gözləyirdi. Beləliklə, saat on birdə gəmi yola düşdü. Gəmi uzaqlaşdıqca sahil də yavaş-yavaş gözdən itdi.

Altı noyabrda Honqkonqdan Yaponiyanın Yokohama şəhərinə gəmi yola düşəcəkdə. Cənab Foqun bu gəmiyə çatması üçün altıca günü vardı.

“Ranqun” sənişinlə dolu idi. Gəmi çox da küləyə davamlı deyildi. Bu vaxta qədər hava yaxşı keçmişdi. Birdən bərk külək qalxdı. Külək gəminin getdiyi istiqamətə əsirdi. Bu işə gəminin sürətini daha da artırdı.

Lakin get-gedə hava dəyişməyə başladı. Buna görə də gəminin sürətini azaltdılar. Paspартu dilxor oldu. Axı bu, vaxt itkisi idi. Ağasından çox o, həyə-

can keçirirdi. Cənab Foqun evindəki lampa hələ də yanırı. Üstəlik, yanan lampanın pulunu da o verəcəkd.

Bu vaxt xəfiyyə Fiks Paspartuya yaxınlaşdı:

– Bu dünya səyahətinə çox inanırsınız?

– Əlbəttə ki, inanıram. Bəs siz?

– Hə, inanıram.

Paspartu xəfiyyə Fiksə göz vurub istehza ilə dedi:

– Yalançıya bax.

Fiks yerindəcə donub qaldı. Xəfiyyə olduğunu burada özündən başqa heç kim bilmirdi. “Paspartu, deyəsən, bunu öyrənib?” – deyə düşündü.

Paspartu gülümsəyib soruşdu:

– Cənab Fiks, Honqkonqdan sonra sizinlə vidalaşacağıq, eləmi?

– Bilmirəm... Bəlkə də, – deyə Fiks güclə diləndi. O hiss edirdi ki, çarəsiz vəziyyətdə qalıb.

Paspartu davam elədi:

– Bizə qoşula bilərsiniz. Bombay deyirdiniz, az qala Çinə çatırıq. Amerikaya nə qalıb ki? Ondan sonra da Avropa.

Fiksin nitqi qurudu. Heç nə deyə bilmədi. Ancaq çarəsizcə gülümsədi.

Paspartu soruşdu:

– İşinizdən yaxşı qazana bilərsiniz?

– Bəzən hə, bəzən də yox. Təbii ki, yol xərclərimi özüm qarşılıram.

Paspartu gülüb dedi:

– Buna heç şübhəm yoxdur.

Xəfiyyə Fiks otağına qayıdanda öz-özünə do-daqaltı söyləndi: “Deyəsən, Paspartu hər şeyi başa düşdü. Görəsən, cənab Foqun bundan xəbəri var? Bunu dəqiqləşdirməyin tək yolu Paspartunun özü ilə danışmaqdır. Əgər cənab Foqun xəbəri yoxdusa, onda necə olacaq?”

Xəfiyyə çox düşünüb-daşındı. Axırda qərara gəldi ki, hər şeyi xidmətçiyə danışsın. Bu, riskli olsa da, başqa çıxış yolu görünmürdü.

Xəfiyyə Fiks bunları düşünüb var-gəl edəndə cənab Foq heç nədən xəbərsiz öz səyahəti haqqında fikirləşirdi.

Hər kəs öz dərdində

Honqkonqa az qalmış hava pisləşdi. Külək daha da gücləndi. “Ranqun” şiddətli dalğaların təsiri ilə sallanır, sərnəşinlər də qorxulu dəqiqələr keçirirdi. Qasırğa gəminin hərəkətini ləngidirdi. Belə getsə, Honqkonqa bir gün gec çatacaqdılar.

Dəli dalğalar cənab Foqun sakitliyinə təsir göstərə bilmirdi. Gecikmə və gəmiyə çatmama ehtimalı olsa da, cənab Foq yenə sakit görünürdü. Auda bu sıxıntılı vaxtda ona ürək-dirək vermək istədi. Lakin cənab Foqun buna ehtiyacı olmadığını görəndə fikrindən daşındı.

Fırtına Fiksin ürəyincə idi. Gəmi hər dəfə yavaşlayanda onun sevinci artırdı. Honqkonqa gec getmək ona sərf edirdi. Xəstələnmişdi, ancaq bu, onun sevincini azaltmırdı. Paspartu heç nə hiss etməsin deyərək Fiks sevincini gizlətməyə çalışırdı.

Paspartu isə çox qəzəbli idi. İndiyə kimi hər şey istədikləri kimi qaydasında gedirdi. İndi isə fırtına planlarına xələl gətirə bilərdi. O, həyəcandan çətinliklə nəfəs alırdı.

Paspartu bu müddətdə ekipaja kömək edirdi. Çox təlaşlı görünürdü. Tez-tez kapitan və ekipajdan fırtınanın nə vaxt qurtaracağını soruşur, barometri əlindən yerə qoymurdu.

Noyabrın dördündə külək səngidi. “Ranqun” sürətlə irəliləsə də, itirilən vaxt çox idi: düz iyirmi dörd saat. Yokohamadan çıxan gəmiyə, bəlkə də, çata bilməyəcəkdilər.

Noyabrın altısında sahil göründü. Gəmi Honqkonq limanına yaxınlaşdı. Paspartu kapitandan Yokohamaya gedən gəminin limanda olub-olmadığını soruşmaq istədi. Lakin mənfi cavab alacağından qorxub buna risk etmədi. Narahatlığını Fikslə bölüşdü. Fiks ona sakit halda: “Ağanın bir sonrakı gəmini gözləməkdən başqa çarəsi yoxdur”, — dedi.

Cənab Foq sakit halda kapitana Honqkonqdan Yokohamaya gəminin nə vaxt yola düşəcəyini soruşdu.

— Sabah səhər, — deyərək kapitan cavab verdi.

Bunu eşidəndə Fiks məyus oldu, Paspartu isə sevindi. Cənab Fəq soruşdu:

– Həmin gəminin adı nədir?

– “Karnetik”.

Cənab Fəq təəccüblə soruşdu:

– Bəs o, dünən çıxası deyildi?

– Haqlısınız. Amma gəmidə bir nasazlıq olub. Ona görə də səfəri sabaha saxlayıblar.

Sərnişinlər “Ranqun”dan enməyə başladılar. Yə-nə də hər şey cənab Fəqun istədiyi kimi qaydaya düşdü.

İyirmi dörd saat geciksələr də, bu, onların planına təsir göstərməyəcəkdi. Belə ki, Yokohamadan San Fransiskoya gedən gəmi Honqkonq gəmisi gəlmədən yola düşməyəcəkdi. Yokohamaya bir gün gec çatacaqdılar, ancaq Sakit okeandakı iyirmi iki günlük səyahət itirilən zamanı bərpa edə bilərdi. Nəticədə, Londondan çıxdıqlarından otuz beş gün keçmişdi və səyahət cənab Fəqun istədiyi kimi davam edirdi.

“Karnetik” sabah yola düşəcəkdi. Cənab Fəqun hələ vaxtı var idi. Əvvəlcə Audayı yaxşı bir hotelə yerləşdirdi. Paspartunu da ona kömək göstərməsi

üçün yanında saxladı. Özü isə Audanın Honqkonq-dakı qohumunu axtarmağa getdi.

Cənab Fəq öyrəndi ki, Audanın qohumu burada tanınmış bir tacir imiş. Amma həmin iranlı tacir daha Çində yaşamır. İki il əvvəl Avropaya köçüb.

Cənab Fəq hotelə qayıdanda məsələni olduğu kimi Audaya danışdı. Gənc qadın duruxdu:

– Cənab Fəq, indi mən nə edəcəm?

– Heç nə. Bizimlə Avropaya gedəcəksiniz.

– Yox, sizə o qədər əziyyət verməyə haqqım yoxdur.

Cənab Fəq sakitcə dilləndi:

– Siz mənim səyahətimə mane olmursunuz.

Cənab Fəq xidmətçisini çağırdı:

– Paspartu, “Karnetik”ə get və orada üç otaq sifariş ver.

Paspartu da buna sevindi. Əmri yerinə yetirmək üçün yola düşdü.

Paspartunun xəfiyyə ilə qarşılaşması

Paspartu ağasının əmrlərini yerinə yetirmək üçün limana tərəf addımladı. Yol boyu əlləri cibində ətrafı seyr edirdi. Limana çatıb "Karnetik" tərəfə yönəldi. Burada Fikslə qarşılaşdı. Xəfiyyə məyus görünürdü. Hələ də həbs orderi ala bilməmişdi. Honqkonq onun sonuncu şansı idi. Belə getsə, cənab Foqu haqlaya bilməyəcəkdi.

Paspartu:

– Cənab Fiks, demək, bizimlə Amerikaya getməyə qərar verdiniz.

Fiks qəzəblə:

– Bəli, – dedi.

– Bizdən ayrılmayacağınızı bilirdim. Elədirsə, sizə də yer sifariş verək, – deyə Paspartu gülümsədi.

Onlar dörd nəfərlik yer sifariş etdilər. Kassir onlara bildirdi ki, "Karnetik" in təmiri başa çatıb.

Buna görə də gəmi axşam səkkiz tamamda yola düşəcək. Paspartu buna çox sevindi.

Xəfiyyə Fiks bunu biləndə xidmətçi ilə danışmağa qərar verdi. Cənab Foqu burada saxlamağın başqa yolu qalmamışdı. İşləri qurtarandan sonra Fiks Paspartuya nəsə içməyi təklif etdi. Hələ kifayət qədər vaxtı olan xidmətçi xəfiyyənin dəvətinə etiraz etmədi.

Sahildəki kafelərdən birinə girdilər. İçəridə xeyli adam vardı. Ordan-burdan bir az söhbət etdilər. Sonra Paspartu gəminin gedəcəyi vaxtı cənab Foqa xəbər vermək üçün getmək istədi. Bu zaman Fiks dilləndi:

– Gözlə bir az!

– Nə oldu, cənab Fiks?

– Sizinlə vacib bir məsələ haqda danışmalıyam.

– Deməli, vacib məsələdir. Onda, bəlkə, sabah danışaq. İnanın ki, indi vaxtım yoxdur.

– Danışacaqlarım sizinlə bağlıdır.

Paspartu soruşdu:

– Danışın, nədir mənimlə bağlı olan?

Fiks ustalıqla sözə başladı:

– Bilirsiniz, mən kiməm?

– Hə. Nə olub ki?

– Sizə hər şeyi danaşacam.

Paspartu gülümsəyib dedi:

– Onsuz da, hər şeyi bilirəm. Əlavə nə danışacaq-sız ki? Bircə bunu deyə bilərəm ki, sizin cənab-lar pullarını hədəf yerə xərcləyirlər.

– Sizin, deyəsən, məbləğdən xəbəriniz yoxdur? Heç bilirsiniz, nə qədər puldan söhbət gedir?

– Niyə bilmirəm ki?! İyirmi min sterlinqdən.

– Yox. Əlli beş min, – deyə Fiks dilləndi.

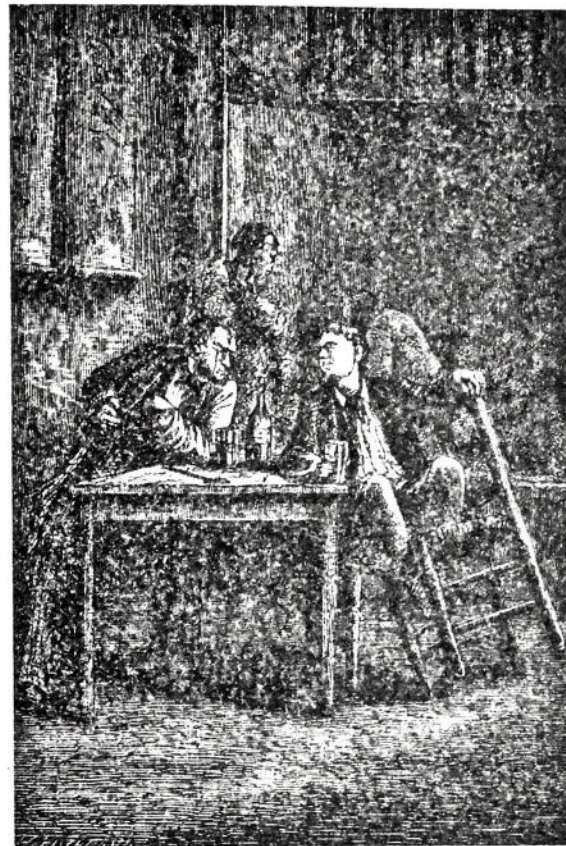
Paspartu elə bilmişdi ki, xəfiyyə mərcin məbləğindən danışır:

– Deməli, əlli beş min sterlinq. O halda bircə dəqiqə belə yubanmaq olmaz. Ağam bu məbləği itirməməlidir.

Xəfiyyə sözünə davam elədi:

– Əgər bu işi bacarsam, mənə mükafat verəcəklər. Sizə də bu puldan bir hissə verə bilərəm. Cənab Foq Honqkonqda bir neçə gün də əlavə qalmalıdır.

– Başa düşmürəm. “İslahatlar Klubu”nun zadə-

ganları cənab Foqun dalınca adam göndərikləri az-mış kimi, hələ bir ona mane olmaq da istəyirlər? Düzü, bu heç yaxşı hərəkət deyil.

Fiks xidmətçinin dediklərindən heç nə başa düş-mədi:

– Nə demək istədiyini anlamıram?

Paspartu əsəbi halda dilləndi:

– Məqsədiniz cənab Foqu çapıb-talamaqdır? Bu, insafsızlıqdır. Bu, cənab Foqa qurulan tələdir.

Əslində, Paspartu özü də bilmədən xəfiyyə Fiksin toruna düşmüşdü. Xəfiyyə ustalıqla xidmətçinin içdiyi meyvə şirəsinə yuxu dərmanı qatmışdı. Paspartu gileyənməyə başladı:

– Üstəlik, “İslahatlar Klubu”nun zadəganları ona dost deyirlər. Cənab Foq dürüst adamdır. O, fırldaqçılıqla pul qazanmaz.

Fiks çəşbaş halda soruşdu:

– Sən bilirsən, mən kiməm?

– Bəli, siz “İslahatlar Klubu”nun göndərdiyi casussunuz. Bunu əvvəldən bilsəm də, cənab Foqa heç nə demədim.

Xəfiyyə Fiks öz-özünə dilləndi:

– Demək, bunun heç nədən xəbəri yoxdur.

Fiks indi başa düşdü ki, Paspartunun heç nədən xəbəri yox imiş. Cənab Foqun elədiyi cinayətlə də onun heç bir əlaqəsi yoxdur. Bu dəfə Paspartunun kömək edəcəyini fikirləşib sözə başladı:

– Xahiş edirəm, mənə diqqətlə qulaq asın. Mən sizin fikirləşdiyiniz kimi “İslahatlar Klubu”nun casusu deyiləm. Şəhər polis idarəsinin xəfiyyəsiyəm.

– Ola bilməz.

– Bax, bu da sənədim.

Sənədləri görəndən sonra Paspartunun rəngi qaçdı, yerindəcə donub qaldı.

Xəfiyyə Fiks sözünə davam elədi:

– Fileas Foq fikirləşdiyiniz kimi günahsız adam deyil. Bu dünya səyahətinə də tutduğu əməli ört-basdır etmək üçün çıxıb. Səni də öz əməlinə şərik eləmək istəyir.

– Niyə axı? Nə üçün?

– Sentyabrın iyirmi səkkizində “İngiltərə bankı”ndan düz əlli beş min sterlinq oğurlanıb. Oğrunun əlamətləri ilə cənab Foqunku eynidir.

Paspartu əsəbiləşdi:

– Ağam dünyanın ən dürüst insanıdır.

Xəfiyyə Fiks sakitcə dilləndi:

– Onu yaxşı tanımırırsınız. Yola çıxdığınız günü yadınıza salın. Sizə heç nə qərribə gəlmədi?

– Düzdür, amma...

– Cinayətə şərik olmaq istəyirsiniz?

Paspartu eşitdikləri ilə cənab Foqun hərəkətlərini müqayisə etdi. “Yox, yox... Ağam qətiyyəni cinayətkar ola bilməz”. O, əsəbi halda xəfiyyə Fiksdən soruşdu:

– Məndən nə istəyirsiniz?

– Həbs haqqında order gələndə qəddər onu Honqkonqda saxlamağa mənə kömək etməlisiniz. Aldığım iki min sterlinqi də qardaş payı kimi bölüşürük.

Paspartu qətiyyətlə dedi:

– Mən bu işə qol qoymaram.

Paspartu qalxıb getmək istədi. Ancaq xəfiyyə Fiksin içkiyə qatdığı yuxu dərmanının təsirindən səndələdi. O, özünü güclə toplayıb dedi:

– Dedikləriniz doğru olsa belə, mən ona xəyanət edə bilmərəm. Mən cənab Foqun xidmətçisiyəm və o, dürüst, səxavətli insandır. Xəzinə belə bağışlasanız, mən dediyinizi eləməyəcəm.

Paspartu xəfiyyə Fiksin təklifini qəbul etmədi. Xəfiyyə Paspartunu inandıra bilməsə də, onu cənab Foqdan ayıra bildi. Paspartu dərmanın təsiri ilə yatıb qaldı. Buna görə də cənab Foq “Karnetik”in deyilən vaxtdan tez yola düşəcəyindən xəbər tutmayacaqdı.

Fiksin cənab Foqla danışıması

Cənab Foq Audanı özü ilə Avropaya aparmaq qərarına gəldi. Bunun üçün bəzi şeylər alınmalı idi. Cənab Foq bazarlıq edəndə Audanın ehtiyaclarını da nəzərə aldı. Bu diqqət və qayğısı Audanın ona qarşı ehtiramı daha da artırdı.

Cənab Foq və Auda hotelə qayıdıb yemək yədilər. Paspartu isə hələ də gözə dəymirdi. O, xidmətçinin gəlməməsinə fikir verməyib qəzetini oxumaqda davam etdi. Cənab Foq elə bilirdi ki, gəmi sabah yola düşəcək.

Cənab Foq səhər xidmətçini haylasa da, Paspartudan xəbər çıxmıdı. Sonra öyrəndi ki, Paspartu heç hotelə də qayıtmayıb.

O, əşyalarını yığışdırıb maşın sifariş verdi. Lima-na çatanda öyrəndi ki, “Karnetik” dünən gecə yola düşüb.

Cənab Foq gəmini əldən buraxmışdı. Xidmətçisi Paspartudan da bir xəbər yox idi. Amma o yenə də təmkinini pozmadı. Düşündü ki, qısa müddətdə işləri qaydasına düşər.

Xəfiyyə Fiks hoteldən bəri onları izləyirdi. O, cənab Foqun yanına yaxınlaşdı. Salam verib xidmətçinin harada olduğunu soruşdu. Paspartunun orada olmadığını öyrənəndə özünü elə apardı ki, guya buna çox təəccübləndi. Bu vaxt Auda dilləndi:

– Bəlkə, “Karnetik”ə bizsiz minib.

Xəfiyyə Fiks söhbətə qarışdı:

– Hər halda xəbərsiz getməzdi. “Karnetik” təmir işlərini qurtarıb səssiz-səmirsiz dənizə çıxıb. Bir sonrakı gəmi üçün gərək səkkiz gün gözləyəsiz.

Fiksin kefi kök idi. Ancaq cənab Foqun cavabı onun əhvalını pozdu:

– Deyəsən, yadınızdən çıxıb ki, Honqkonq limanında başqa gəmilər də var.

Cənab Foqla Auda düz üç saat limanda onları Yokohamaya aparacaq gəmi axtardılar, ancaq heç nə tapa bilmədilər. Fiks isə onlara göz qoyurdu. Cənab Foq kefini pozmadan səyahət üçün gəmi axtarmağa davam edirdi.

Elə bu əsnada limana bir gəmi yaxınlaşdı. Gəminin kapitanı cənab Foqun nəşə axtardığını hiss edib dedi:

– Deyəsən, sizə gəmi lazımdır.

– Bəli. Siz yola düşməyə hazırsız?

– Əlbəttə. Dəniz gəzintisi üçün əla gəmidir. Mənim adım Condur. Bu “Tankedere” gəminin kapitanıyam. Ümidvaram ki, gəminin rahatlığı sizi məmnun edəcək.

– Məni Yokohamaya apara bilərsiniz?

– Yəqin ki, zarafat edirsiniz.

– Yox, ciddiyəm. Yokohamaya gedən “Karnetik” gəmisini əldən verdim. Ayın on dördündə Yokohamadan San Fransiskoya gedən gəmiyə çatmalıyam.

Kapitan dilləndi:

– Sizi başa düşürəm. Ancaq sizə kömək edə bilməyəcəm. Mənim gəhim bu uzun məsafəyə tab gətirməz.

Cənab Foq soruşdu:

– Sizə gündəlik iki yüz sterlinq, ora çatanda da əlavə iki yüz sterlinq versəm, onda necə?

Bu təklif kapitana çox cazibədar göründü. Ancaq yenə də razı olmadı:

— Cənab, bu uzaq səyahət həm sizin, həm də heyətim üçün çox təhlükəlidir. Təəssüf ki, sizi ora apara bilməyəcəm.

Cənab Foq oradan uzaqlaşmaq istəyirdi ki, kapitan birdən dilləndi:

— Mənim sizə başqa bir təklifim var. Bəlkə, mən sizi Yaponiyanın cənub tərəfinə, yəni Naqasakiyə, yaxud Çinin Şanxay limanına aparım? Bu, açıq dənizə çıxmaqdan daha etibarlı olar. Üstəlik, Amerikan gəmisinin dənizə çıxdığı əsas yer Şanxaydır. O, Yokohamaya yalnız fasilə vermək üçün gedir.

— Bundan əminsiz?

— Əlbəttə. Gəmi ayın on birində Şanxaydan yola düşəcək.

Hələ qabaqda dörd gün var idi. Kapitan da bir saata yola çıxma biləcəklərini dedi. Cənab Foq da gəminin sahibinə iki yüz sterlinq beh verdi. Üstəlik, cənab Fiksi də səyahətə dəvət etdi. Xəfiyyə cənab Foqun təklifini tərəddüdsüz qəbul etdi.

Auda Paspартuya görə çox narahat idi. Yola çıxmazdan əvvəl Fileas Foq Honqkonq polis idarəsinə

getdi. Xidmətçinin əlamətlərini onlara verdi. Ölkəsinə qayıtmaq üçün yol pulu qoyub Fransa konsulluğuna üz tutdu. Oraya da Paspартu haqda məlumat və pul verdi.

Saat üçdə gəmi hazırlıqlarını tamamladı. “Tankedere” baxımlı gəmi idi. Ekipajı da təcrübəli dənizçilərdən ibarət idi.

Cənab Foq Fikslə qalacağı otağı nişan verib dedi:

— Sizi daha yaxşı yerdə qonaq etmək istərdim.

Xəfiyyə Fiks isə cənab Foqun nəzakətli bir fırladaqçı olduğunu fikirləşirdi.

Gəmi limandan uzaqlaşdıqca Auda və cənab Foq sahilə baxırdılar. Hələ də ümidləri var idi ki, Paspартu qayıdacaq. Fiks isə xidmətçinin gəlməsindən qorxurdu. Ancaq Paspартu gəlib çıxmadı. Çox güman, dərmanın təsirindən hələ ayıla bilməmişdi.

“Tankedere”nin kapitanı Con küləyin də köməyi ilə gəmisini sürətləndirdi. Onlar artıq açıq dənizə çıxmışdılar.

Amerikaya gedən gəmi

İlin bu vaxtı Çin dənizində gəmi ilə uzun məsafəyə üzmək təhlükəli idi. Çünki bu vaxtlar dənizdə şiddətli fırtınalar olurdu. Hava şəraitini nəzərə alsaq, Şanxaya getmək böyük cəsarət tələb edirdi. Lakin kapitan Con gəmisinin bu yolu qət edəcəyinə inanırdı.

Cənab Foqun özü də kapitana güvənirdi. O, kapitana tapşırırdı ki, gəmi mümkün olduğu qədər sürətlə getsin. Bu işdə külək də onlara kömək edirdi.

Fileas Foq dənizi seyr edirdi. Auda isə qaranlıq düşməsinə baxmayaraq, ətrafa heyranlıqla baxırdı. Külək də gəmini qabağına qatıb aparırdı.

Gecə olan kimi kapitan gəminin işıqlarını yandırdı. Sahilə yaxın hərəkət etdikləri üçün bu tədbiri görməli idi. Qabaqlarına başqa gəmilər çıxma bilirdi.

Xəfiyyə Fiks dinib-danışmırdı. Cənab Foqun qonağı olsa da, onunla söhbət etmək istəmirdi. Xə-

fiyyənin fikrincə, bu qaçış planı bir oğru üçün çox bəsit hazırlanmışdı.

Gəminin göyərtəsində gəzişən xəfiyyə Fiks öz-özünə götür-qoy edirdi. Onun fikrincə, Cənab Foqun məqsədi Amerikaya gedib orada oğurladığı pul-la yaşamaq idi. Üstəlik, heç cəza da almayacaqdı.

Bəs xəfiyyə nə edəcəkdirdi? O, qərarını çoxdan vermişdi. Nəyin bahasına olursa olsun, vəzifəsini axıra kimi yerinə yetirəcək, onu axıracan təqib edəcəkdirdi.

Fileas Foq isə Paspartunu fikirləşirdi. O ümid edirdi ki, Paspartu "Karnetik" gəmisinə minə bilib. Xanım Auda da təmizürəkli xidmətçinin gəmiyə mindiyinə inanırdı. Əgər belə olsaydı, onlar Yokohamada görüşə bilərdilər.

Külək sürətini artırdı. Sərnişinlər öz otaqlarına getdilər. Kapitan və ekipajı isə göyərtədən bir dəqiqə də olsa, başqa yerə tərpənmirdilər.

Ayın səkkizində sərnişinlər yuxudan duranda hava açılmış, günəş çıxmışdı. Küləyin də köməyi ilə bir xeyli məsafə qət edilmişdi. "Tankedere" sürətlə yoluna davam edirdi. Gəmidən baxanda sahil görünürdü. Bir müddət külək zəiflədi, ancaq çox keçmədi ki, yenidən gücləndi.

Sərnişinlər vaxtlı-vaxtında yeməklərini yeyirdilər. Fiks də onlarla bir yerdə idi. Xəfiyyə buna görə narahat olmuşdu. Həm cənab Foqun pulu ilə səyahət edir, həm də yeməyindən yeyirdi. O, fürsət tapıb cənab Foqa yol xərclərini ödəmək istədiyini bildirdi. Lakin cənab Foq buna razı olmadı.

Kapitan Şanxaya vaxtında çatacağına inanırdı. Elə cənab Foq da bu məsələdə ona güvənirdi. Ekipaj da gecə-gündüz çalışırdı. Vəd edilən mükafat onları daha da həvəsləndirmişdi.

Hər şey qaydasında idi. Belə getsə, cənab Foqun planı yolunda gedəcəkdi. Onlar gecə boyunca irəlilədilər. “Tankedere” Fo-Kien (Fujian) boğazına daxil oldu.

Külək bir qədər də güclənmişdi. Belə görünürdü ki, hava pisləşəcək. Uzun dalğalar fırtınadan xəbər verirdi. Kapitan fırtına olacağını cənab Foqa dedi.

Kapitan Con fırtınaya qarşı tədbir görmüşdü. Yelkənləri aşağı saldırmış, anbarın qapılarını möhkəmcə bağlatmışdı.

Saat səkkizdə fırtına başladı. İri dalğalar gəmini atıb-tuturdu. Kapitan gəmini ustalıqla idarə edirdi. Cənab Foq isə fırtınanı səyahətin vacib hissəsi kimi qəbul edirdi.

Gecəyə yaxın külək istiqamətini dəyişib şimal-qərbə tərəf yönəlmişdi. Bu isə gəminin daha çox yelənməsinə gətirib-çıxartdı. Qaranlıq düşdükcə fırtınanın şiddəti də artırdı. Kapitan Con bunu görüb narahat olmağa başladı. O, sahilə hansısa bir limana yan almaq niyyətində idi. Buna görə də cənab Foqa dedi:

– Sahildəki limanlardan birinə yaxınlaşmalıyıq, cənab.

– Mən də sizin kimi fikirləşirəm.

– Yaxşı, bəs hansına?

– Mən yalnız bircəsini bilirəm. O da Şanxay limanı.

“Tankedere” üzünü şimala döndərərək səhərə kimi nəhəng dalğalarla mübarizə apardı. Günəş üfüqdən boylansa da, fırtına səngiməmişdi. Təkcə küləyin istiqaməti cənub-şərqə tərəf dəyişmişdi. Dənizdə “Tankedere”dən başqa gəmi gözə dəymirdi.

Günortaya yaxın külək yavaşladı. Gecə də sakit keçdi. Gəmi də sürətini artırdı. Axşam Şanxaya çatmalı idilər. Belə ki, Yokohamaya gedən gəmiyə yetişmək üçün altı saat vaxtları var idi.

Bir müddət sonra Şanxay limanına yaxınlaşdılar.

Amma belə getsə, onlar limana çatana kimi gəmi tərpənəcəkdi. Birdən limandan bir gəminin uzaqlaşdığını gördülər. Bu, Yokohamadan keçən Amerikan sərnəşin gəmisi idi. Cənab Foqun minmək istədiyi bu gəmi sahildən yavaş-yavaş uzaqlaşdı.

Kapitan çarəsiz halda qışqırdı:

– Lənətə gələsən.

Fileas Foq dedi:

– Tez siqnal verməliyik.

“Tankedere”nin ön hissəsində çənli havada xəbərdarlıq üçün istifadə olunan top var idi. Kapitan topu doldurdu. Cənab Foqun təkidi ilə gəmidəki bayrağı yarıya kimi endirdilər. Bu, təhlükə anında verilən işarə idi. Onlar ümid edirdilər ki, Amerikan sərnəşin gəmisi bunu görüb istiqamətini onlara tərəf dəyişəcək.

Cənab Foq uca səslə əmr verdi:

– Atəş.

Balaca topun səsi dənizdə əks-səda verdi.

Paspartunun aqibəti

Cənab Foqun minə bilmədiyi “Karnetik” gəmisi noyabrın 7-də Honqkonq limanından ayrılıb Yaponiyanın Yokohama şəhəri istiqamətində yola düşdü. Gəmidə təkcə cənab Foqun kayutu boş idi.

Ertəsi səhər Paspartu üst-başı dağınıq halda gəminin göyərtəsində idi. O, yorğun-yorğun oturub nə baş verdiyini xatırlamağa çalışırdı.

Xəfiyyə Fiksdən ayrıldıqdan sonra Paspartunun başına nələr gəlmişdi? Xəfiyyənin meyvə şirəsinə qatdığı dərmanın təsirindən üç saat yerindəcə yatıb qalmışdı. Oyananda isə “Karnetik” gəmisinə minmək haqda düşünürdü. Güclə ayağa qalxıb gəmiyə tərəf addımladı. Gəmiyə çatacatda səndələyib yıxıldı. Onu gəmiyə güclə çıxarıb otaqların birinə yerləşdirdilər.

O oyananda səhər açılmış, gəmi də sahildən xeyli uzaqlaşmışdı. Dənizin təmiz havası Paspartunu

özünə gətirdi. Fiksin dediklərini bircə-bircə yadına saldı. Gəmiyə minə bildiyinə görə çox sevindi. O, xəfiyyə Fiksdən xilas olduğuna ümid edirdi. Paspартu elə bilirdi ki, Cənab Foq və Auda da gəmidədir.

Paspартunun hələ də başı ağrıyırdı. O, çətinliklə də olsa, gəminin göyərtəsinə çıxdı. Ancaq burada ağasını və Audanı görə bilmədi. Zala da baxdı, amma yenə onları tapa bilmədi. Axırda oradakı işçilərdən soruşmağa qərar verdi. Ağasının adını sərnişinlərin siyahısında tapa bilmədi. Birdən yadına düşdü ki, gəminin gedəcəyi vaxtı ağasına deməyib. Paspартu çox pərişan oldu. Çünki cənab Foq və Auda onun ucbatından gəmiyə minə bilməmişdilər. “Görəsən, indi cənab Foq nə edir?” — deyə fikirləşdi.

Paspартu Yaponiyaya gedəcəkdi. Bəs ölkəsinə necə qayıdacaqdı? Cibində pulu yox idi. Bəxti onda gətirmişdi ki, yol pulu ödənilmişdi. Beş-altı gün davam edəcək bu səyahətin axırı necə olacaqdı?

Ayın 13-də “Karnetik” Yokohama limanına çatdı. Paspартu gəmidən enib yorğun halda küçələrdə gəzişməyə başladı. Konsulluğa getməyi fikirləşdi, orada da olan-bitəni danışmalı idi. Bu, ona cansıxıcı göründü. Başqa çıxış yolu tapmalı idi.

Paspартu küçələri və izdihamı müşahidə edə-edə bir neçə saat gəzdi. Aclıq onu əldən saldı. Saatını satıb yemək yeyə bilərdi. Amma bu, ona ölümdən betər gəlirdi. Çünki bu saat ona babasından yadigar qalmışdı.

Küçədə müğənnilik edə bilərdi. Bir neçə ingilis və fransız mahnısı bilirdi. Ancaq hələ mahnı oxumaq üçün tez idi. Üstəlik, paltarlarını da dəyişməli idi. Çünki küçə müğənnisinin paltarına görə çox bahalı geyimdə idi. Paltarlarını dəyər-dəyməzə satdı. Qarnını yaxşıca doydurdu. Yemək yeyəndən sonra başı daha yaxşı işləməyə başladı.

Bu ölkədən necə çıxacaqdı? Bəlkə də, Amerikaya gedən gəmilərin birində iş tapa bilərdi. San Fransiskoya çatana kimi işləyərdi. Aşpazlıq, yaxud xidmətçilik edə bilərdi. Bunu fikirləşə-fikirləşə Yokohama limanına sarı çevrildi. Birdən ağına gəldi ki, amerikalı gəmiçilər onun əynindəki paltara baxıb ona inanmaz, iş verməzlər.

Birdən onun qarşısına əlində afişa olan bir kloun çıxdı. Məlum oldu ki, bu, cənab Batulkarın sirk truppasının afişasıdır. “Uzunburunlular” adlı bu truppanın Yokohamada son çıxışı olacaqdı. Bu çıxışdan sonra onlar Amerikaya gedəcəkdilər.

Paspartu, axır ki, axtardığını tapmışdı. Onların sayəsində Amerikaya gedə bilərdi. Bu truppmanı əldən verməməli idi. Klounu təqib edib cənab Batulkarın işlədiyi yeri tapdı. Paspartu cənab Batulkarla görüşmək istədi. İstəyi qəbul olunan kimi birbaşa sözə başladı:

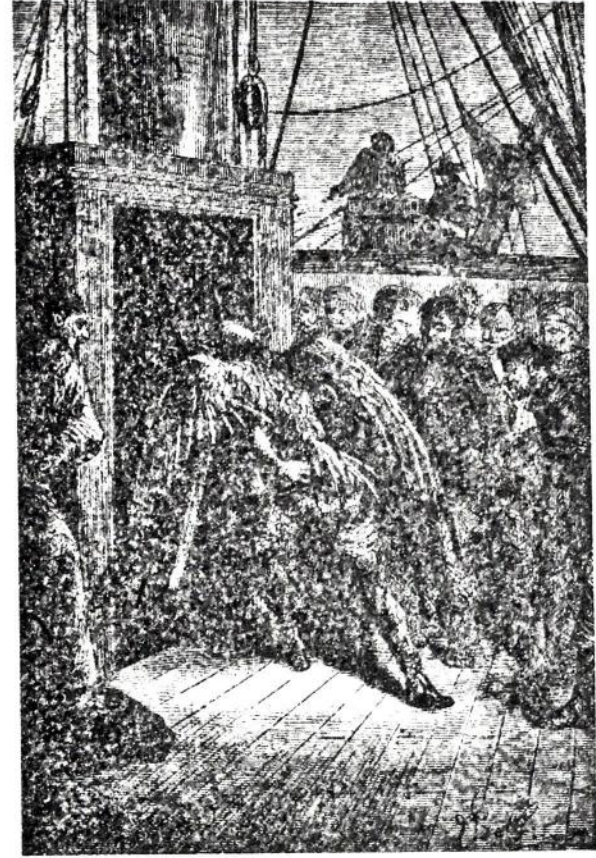
— Xidmətçiyə ehtiyacınız var?

— Mənim iki xidmətçim var, — deyə Batulkar dilləndi, — Sizi xidmətçi kimi yox, ancaq kloun kimi işə götürə bilərəm.

Paspartu bu cəhətdən də özünə güvənirdi. Elə orda da razılaşıdılar. Onun indi bir işi var idi. Ən əsası isə səkkiz gün sonra San Fransiskoda ola biləcəkdə.

Üç tamamda böyük bir tamaşa olacaqdı. Tamaşaçılar da yerlərini almışdılar. Tamaşada akrobatik hərəkətlər nümayiş olunacaqdı. Yaponlar bu işdə dünyanın ən yaxşılarından hesab olunurdu.

Akrobatların tamaşası möhtəşəm alındı. İndi növbə "Uzunburunlular"ın idi. Bu, olduqca maraqlı bir qrup idi. Birinci növbədə geyimləri diqqəti cəlb edirdi. Orta əsrlərdəki hərbiçilər kimi geyinib çiyinlərinə dəbdəbəli qanad fiquru taxmışdılar. Burunlarında isə bambuq çubuq var idi. Onlar maraqlı səhnələr göstərirdilər. Növbə insandan piramida

düzəltməyə çatdı. Piramidanın alt hissəsini təşkil edən şəxslər truppadan ayrılmışdı. Onlardan biri də Paspartu idi.

Paspartu əvvəlcə bərbəzəkli orta əsr paltarını geyinmək istəməirdi. Hələ sifətinə taxdığı burun lap zəhləsini töküdü. Ancaq buna dözməyə məcbur idi.

Truppa səhnədə idi. Onlar dörd qrupa bölündü. Birinci qrup yerdə arxası üstündə uzanmalı, ikinci qrup onların üstünə, üçüncü qrup da ikincilərin üstünə çıxmalı idi. Nəhayət, sonuncu qrup da axırıncıların üstünə çıxmaqla piramida tamamlanmalı idi. Beləliklə, onlar hündür bir pramida fiquru əmələ gətirəcəkdilər.

Gurultulu alqışlar və çalğıçıların səsi hər tərəfə yayılmışdı. Birdən piramida silkələndi. Müvazinət pozuldu. Aşağıdakı adamlardan biri yerindən çıxdı. Piramida kağızdan düzəlmiş qala kimi dağıldı.

Bu adam Paspartu idi. Səhnədən düşüb özünü tamaşaçıların arasına verdi. Yuxarı dırmaşıb balkona kimi gəldi və tamaşaçılardan birinin qabağında diz çökdü:

- Ağam! Cənab Foq!
- Sənsən, Paspartu?
- Hə, mənəm ağam.
- Tez gedək gəmiyə.

Xanım Auda daxil olmaqla üç nəfər sürətlə çölə çıxdılar. Birdən qabaqlarında truppanın sahibi cənab Batulkarı gördülər. O çox əsəbi idi. Ona dəyən zərərin ödənilməsini tələb etdi. Cənab Foq cibindən

bir xeyli pul çıxarıb ona verdi. Cənab Batulkar pulu görəndən sonra sakitləşdi.

Yeddinin yarısında Amerikaya gedən gəmi yola düşəcəkdə. Sirk paltarı hələ də əynində olan Paspartu artıq cənab Foq və Audanın yanında idi.

Atlantik okeanını keçərkən

Şanxay limanına yaxınlaşan "Tankedere"dən göndərilən təhlükə signalını Yokohamaya gedən gəmidən hiss elədilər. Gəmi istiqamətini dəyişib "Tankedere"yə kömək üçün yaxınlaşdı. Beləliklə, cənab Foq Yokohamaya gedən gəmiyə çata bildi.

Cənab Foq Tankederin kapitanına vəd etdiyi pul mükafatını verdi. Sonra o, Auda və Fiks Yokohamaya gedən gəmiyə mindilər.

Onlar noyabrın 14-də Yokohama şəhərinə çatdılar. Fiks bəzi məsələləri qaydasına qoymaq üçün onlardan ayrıldı. Cənab Foq və Auda isə ilk növbədə limanda "Karnetik" gəmisini soraqlayıb tapdı. Dənizçilərdən Paspартunun gəmiyə minib-minmədiyini soruşdular. Məlum oldu ki, Paspартu "Karnetik"lə Yokohamaya gəlib.

Cənab Foq konsulluğa gedib xidmətçisini xəbər aldı. Lakin heç bir nəticə əldə edə bilmədi. Məyus

halda küçələri gəzə-gəzə cənab Batulkarın sirk yerinə gəlib çatdı. Sirkə baxsa da, əynindəki paltardan Paspартunu tanıya bilmədi. Ancaq Paspартu qələbəliyin içində tamaşaya baxan ağasını tanıdı. Onu görəndə özünü itirdi, müvazinətini saxlaya bilmədi. Onun yıxılması ilə klounların düzəltdiyi piramida fiquru dağıldı.

Auda Fiksin də onlarla birlikdə gəldiyini dedi. Paspартu Fiksin adını eşidəndə əsəbiləşsə də, özünü o yerə qoymadı. Paspартu Honqkonqda məsuliyyətətsizlik etdiyini deyib cənab Foqdan dəfələrlə üzr istədi. Cənab Foq isə xidmətçisinə heç nə demədi. Hətta ona paltar almaq üçün bir qədər pul verdi.

Artıq onlar Yokohamadan San Fransiskoya gedən gəmidə idilər. "General Qrand" adlı bu gəmi sürətli və böyük idi. Onunla Sakit okeanı iyirmi bir günə keçmək olardı.

Cənab Foq fikirləşdi ki, onlar dekabrın ikisində San Fransiskoya, on birində Nyu-Yorka, iyirmisində isə Londona çatacaqlar. Artıq Yaponiya və Çin arxada qalmışdı. Qabaqda sadəcə San Fransiskodan Nyu-Yorka gedən qatara və oradan da Londona gedən gəmiyə ehtiyac var idi.

Paspартu elə hey xəfiyyə Fiks haqqında fikirləşirdi.

O da bu gəmidə idi. Xəfiyyə Fiks Yokohamaya çatmaq istəməz birbaşa ingilis konsulluğuna yollanmışdı. Çoxdan gözlədiyi həbs orderi indi gəlib çatmışdı. Amma ingilis müstəmləkələrində olmadıqları üçün bu sənəd burada işləməzdi. Lakin o həvəsdən düşməzdi. Öz-özünə: "Necə olsa, order əlimdədir. Onu Londonda həbs edəyəm", — deyərək düşündü.

Xəfiyyə Fiks Paspartunu gəmidə — cənab Foqun yanında görəndə gözləri kəlləsinə çıxdı. O, Paspartu ilə qarşılaşmamaq üçün tez kayutuna gedib gizləndi. Amma bir müddət sonra otaqdan çıxanda Paspartu ilə üz-üzə gəldi. Paspartu heç nə demədən ona möhkəm bir yumruq ilişdirdi. Xəfiyyə səndələyib yerə yıxıldı. O, birtəhər ayağa qalxıb dedi:

— Hirsiniz soyudusa, ağanız haqqında danışmalıyıq.

Xidmətçi xəfiyyənin belə soyuqqanlılığına təəcüb elədi. Onlar gəminin ön tərəfinə gəldilər. Fiks dilləndi:

— Mənə diqqətlə qulaq asın. Bu vaxta kimi ağanızın düşməni idim. İndi mən də sizinlə səyahət edəcəm.

— Demək, ağamın dürüst insan olduğuna inanırız.

— Yox, mən onun bank qərarçisi olduğuna əminəm. Cənab Foq ingilis torpaqlarında olanda gözlədiyim həbs orderi gəlib çıxmazdı. İndi həbs orderini almışam. Lakin biz İngiltərə müstəmləkələrində deyilik. Cənab Foqu ancaq İngiltərəyə çatanda həbs edə bilərəm. Buna görə də onun İngiltərəyə gedib çatması üçün nə lazımdırsa, eləməyə hazırım. Onu bircə orada həbs edə bilərəm. İndi de görüm, biz dost sayıla bilərik?

Paspartu hiddətlə cavab verdi:

— Yox, əsla dost ola bilmərik. Amma hələlik sizinlə işim yoxdur.

— Yaxşı, siz deyən olsun. Amma İngiltərəyə çatanda cənab Foqun necə insan olduğunu biləcəksiniz.

Bu söhbətdən on bir gün sonra — dekabrın 3-də "General Qrand" gəmisi San Fransisko şəhərinə çatdı. Onlar cənab Foqun təxmin etdiyi vaxtda burada idilər.

San Fransiskoda maraqlı gəzinti

Cənab Foq, Auda və Paspартu artıq Amerika qitəsində idilər. Cənab Foq gəmidən enəndən sonra öyrəndi ki, Nyu-Yurka gedən qatar axşam saat altıda yola düşəcək. Auda ilə bir yerdə şəhəri gəzmək üçün axşama kimi vaxtı vardı.

San Fransisko Amerikanın iri şəhərlərindən biri idi. Küçələri də izdihamlı idi. Yol boyu səkilərdə hər millətdən adam görmək olardı.

Onlar hotelə gəldilər. Hotelin rahatlığı və dəbdəbəsi insanı valeh edirdi. Yeməxanası da möhtəşəm idi. Səhər yeməyini yedikdən sonra cənab Foq Auda ilə birlikdə pasportunu möhürlətmək üçün İngilis konsulluğuna yola düşdü. Hoteldən çıxar-cıxmaz Paspартu onların yanına gəlib dedi:

– Burda deyirlər ki, yerli quldur dəstələri vaqonların qabağını kəsib insanları qarət edirlər. Bu-

na görə də yola çıxmazdan əvvəl özünü təpənçə alsanız, çox yaxşı olar.

Cənab Foq:

– Əslində, ehtiyac yoxdur. Amma sən istədiyini üçün alaram, – deyib yoluna davam elədi.

Konsulluğa çatanda xəfiyyə Fikslə qarşılaşdılar. O, özünü elə apardı ki, guya heyrətə gəlib:

– Cənab Foq, bu, necə ola bilər! Sakit okeanı eyni gəmidə keçdik, amma heç qarşılaşmadıq. Sizinlə yenidən üz-üzə gəlmək mənim üçün şərəfdir. Avropada bir az işim olacaq. Ümid edirəm ki, yenə sizinlə birlikdə səyahət edəcəm.

Cənab Foq sakitcə dilləndi:

– Təşəkkür edirəm. Mən də sizinlə səyahət etməkdən çox məmnun olardım.

– Onda San Fransiskonu birlikdə gəzək.

Əslində, Fiksin niyyəti cənab Foqu gözdən qoymamaq idi. Onlar şəhəri gəzməyə başladılar. Montqomeri küçəsinə gələndə böyük bir izdihamla qarşılaşdılar. Küçədəki insanlar əllərində afişalarla gəzib qışqırırdılar:

– Yaşasın Kamerfeld!

– Yaşasın Mandiboy!

Onlar böyük bir izdihamın ortasında idilər. Xəfiyyə Fiks cənab Foqa dedi ki, buradan tez uzaqlaşsalar, yaxşıdır. Çox güman ki, mitinqə toplaşanlar Kamerfild və Mandiboy adlı şəxslərin tərəfdarları idilər. Cənab Foq və yanındakılar uzaqlaşmaq istəyirdilər ki, iki qrupun tərəfdarları arasında dava-dalaş düşdü. Özlərini qorumaqdan başqa çarələri qalmadı. Elə bu vaxt iri cüssəli bir adam yumruğunu cənab Foqa tərəf qaldırdı. Fiks özünü yumruğun qabağına atdı. Yumruq ona dəydi. Cənab Foq həmin adama qəzəblə dedi:

– Yanki!¹

– Nə var, ay ingilis?

– Adım Fileas Foqdur. Bu məsələ burda qurtarmadı ha. Səninlə yenidən görüşəcəm!

– Necə istəyirsən. Mənim adım da polkovnik Proktordur.

Mitinq iştirakçıları sürətlə onlardan uzaqlaşdılar. Beləliklə, təhlükə də sovuşdu. Fiks yerdən qalxdı. Üst-başı toz-torpağın içində idi.

1. Yanki – XIX əsrdə Amerikada “kobud, zorba adam” mənasında işlənən ifadə.

Cənab Foq Fiksə təşəkkür etdi. Camaat uzaqlaşandan sonra onlar geyim mağazasına gedib özlərinə təzə paltar aldılar. Mağazadan çıxandan sonra hotelə qayıtdılar. Ağası üçün tapança alan Paspartu da onları orada gözləyirdi. O, Fiksi görəndə əhvalı korlandı. Amma Auda mitinqdə baş verənləri danışandan sonra xəfiyyə Fiks haqqında fikirləri dəyişdi. Fiks, həqiqətən də, fədakarlıq etmişdi.

Onlar axşam yeməyindən sonra vağzala yollandılar. Yolda cənab Foq xəfiyyə Fiksdən soruşdu:

– Mitinqdən sonra polkovnik Proktoru görməmişən?

– Yox, görməmişəm.

Cənab Foq sözünə davam elədi:

– Ondan ötrü təzədən bura qayıdacam. Heç yaxşı hərəkət eləmədi.

Bir müddət sonra onlar vağzala çatıb qatara mindilər. Qatar stansiyadan yola düşdü.

Amerikada dəmiryol səfəri

San Fransisko və Nyu-York arasındakı dəmiryolun uzunluğu üç min yeddi yüz səksən altı mil idi. Qatardakı kupeləri səyahət üçün rahat saymaq olardı. Qatarın koridorunda qəzet və kitab satıcıları dolaşırdı.

Cənab Foq qatarla səyahətin axırında, yəni ayın 11-də Nyu-Yorkdan Liverpula yola düşəcəyini planlaşdırmışdı. Artıq gecə olmuş, hava soyumuşdu. Qatar bu sürətlə getsə, vaxtında Nyu-Yorka çatacaqdılar.

Vaqonda çox səs-küy yox idi. Fiks ilə Paspartu, demək olar ki, danışmırdılar. Qatar yola düşəndən bir qədər sonra qar yağmağa başladı. Artıq gecə olmuşdu. Hamının yuxusu gəlirdi. Kupədəki oturancaqlar açılıb çarpayı olurdu. Sərnişinlər bir-bir pərdələri çəkib yatmağa başladılar.

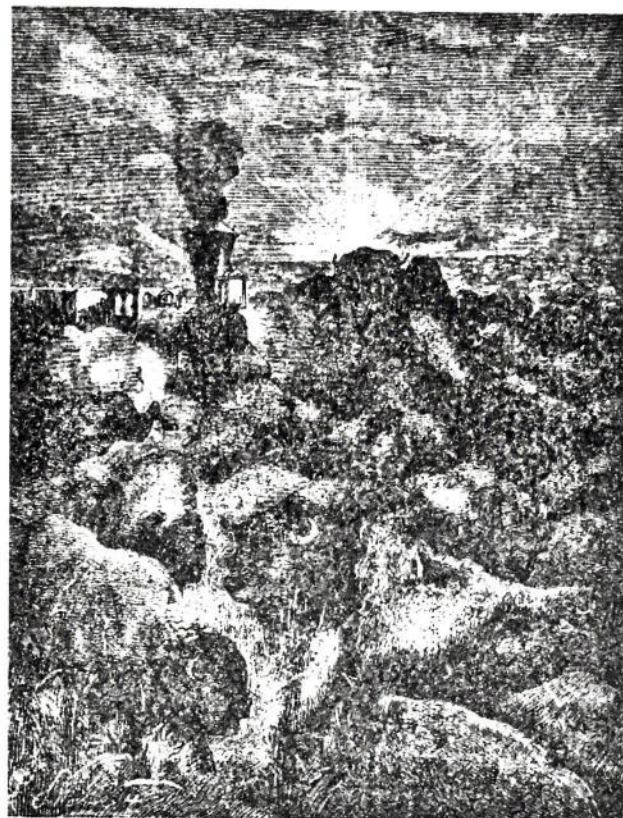
Kaliforniya və Sakramentonu da keçəndə hamı yatmışdı. Qatar Serra-Nevada dağına tərəf istiqamətlənmişdi. Səhər saat yeddi idi. Demək olar ki, hər kəs oyanıb dağın valehedici mənzərəsinə tamaşa edirdi. Bircə dənə də tunel və körpü yox idi. Dəmiryol elə çəkilməmişdi ki, təbiətə zərər gəlməsin. Qatar dağların və yamacların ətrafından dolanıb gedirdi.

Bu yerlərdə heyvan sürüləri tez-tez dəmiryol relslərinin üstündən keçirdi. Bəzən bu, bir neçə saat davam edirdi. Belə hallarda qatar məcburən dayanır, sürünün keçib getməsinə gözləyirdi. Bu dəfə də belə oldu. Günorta saat üç radələrində iri bizon sürüləri dəmiryol xəttinin qabağını kəsdi.

Maşinist qatarı saxladı. Bu, düzgün qərar idi. Maşinist yola davam etsəydi, qatar relsdən çıxıb bilərdi. Hamı qatardan enib heyvan sürüsünə tamaşa edirdi. Təkcə cənab Foq kupədə oturub yolun açılmasını gözləyirdi. Paspартu isə itirilən vaxta görə deyiniirdi.

Bizonların keçidi təxminən üç saat davam elədi. Axşama yaxın qatar təzədən yola düşdü.

Dekabrın beşində Böyük Duzlu gölə çatmışdılar. Göl geniş və möhtəşəm gözəlliyi olan qayaların əhatəsində idi. Göl əvvəllər bundan da böyük əra-

zilərini əhatə edirdi. İndi suyu çəkilməmişdi. Duz çox olduğuna görə burada balıq yox idi.

Saat ikidə qatar Oqden stansiyasına çatdı. O, saat altıda yola düşəcəkdə. Sərnişinlərin şəhəri görmək üçün kifayət qədər vaxtları var idi. Ancaq gəzintiləri çox vaxt aparmadı. Saat dördə hamısı vaqonlardakı yerlərində oturmuşdular.

Qatarın körpüdən keçməsi

Qatar San Fransiskodan bəri doqquz yüz mil yol qət eləmişdi. Qatar dağlıq ərazidən keçirdi. Paspartinun səbirsizliyi daha da artmışdı. Fiks də bu çətin yerlərdən qısa müddətdə canını qurtarmaq istəyirdi. Qatar dekabrın 7-də Qrin-River stansiyasında qısa fasilə verdi.

Yağan güclü qar qatarın gedişinə ciddi təsir etməsə də, Paspartu yenə narahat idi. Hava şəraitinin səyahətə mane olacağını düşünürdü.

Auda isə təşvişə düşmüşdü. Çünki qatar Qrin-River stansiyasında fasilə verəndə o, mitinqdə cənab Foqa yumruq qaldıran polkovnik Proktoru görmüşdü. Nəyin bahasına olur-olsun, cənab Foq onunla qarşılaşmamalı idi.

Auda sərnişinlər arasında polkovniki gördüyünü Fiks və Paspartuya da dedi. Bu vaxt cənab Foq yarırdı.

Xəfiyyə Fiks dilləndi:

– Deməli, o da qatardadır. Özünüz də gördünüz ki, orada təhqirə məruz qalan əsas mən idim. Onunla haqq-hesab çürütmək, əslində, mənim işim olmalıdır.

Auda dedi:

– Əgər cənab Foq Polkovniki görsə, qisasını heç kimə qoymaz. Hətta buna görə təzədən Amerikaya qayıtmaq istəyirdi. Nəyin bahasına olur-olsun, onu görməməlidir.

Paspartu dedi:

– Bəli, hökmən mane olmalıyıq.

Bu vaxt cənab Foq yuxudan ayıldı. Paspartu Fiksdən yavaşca soruşdu:

– Ağama görə, həqiqətən də, döyüşərdiniz?

– Onu Avropaya sağ-salamat çatdırmaq üçün, əlbəttə, döyüşərəm.

Necə eləsinlər ki, cənab Foq kupesindən çölə çıxmasın. Fikirləşib bir yol tapdılar. Dəmiryol səfəri uzun idi. Yol boyu cənab Foqun ən sevdiyi oyunu oynamağa qərar verdilər. Onsuz da, cənab Foq çox da yerindən tərpənən adam deyildi. Bunun üçün

qatardan kart aldılar. Oyunçular da hazır idi. İndi qalırdı bu oyunu oynamaq.

Cənab Foq qatar səyahətində oyun oynamaqdan çox xoşhal olmuşdu. Paspartu: “Ağam daha kupe-dən çıxmaz”, – deyə ürəyində fikirləşirdi.

Günorta yeməyindən sonra güclü fit səsi eşidildi. Qatar dayandı. Paspartu çölə tərəf boylandı, ancaq heç nə görə bilmədi. Cənab Foq Paspartuya tapşırırdı ki, gedib nə baş verdiyini öyrənsin. Bəzi sərnişinlər də çölə çıxmışdılar. Onlardan biri də polkovnik Proktor idi.

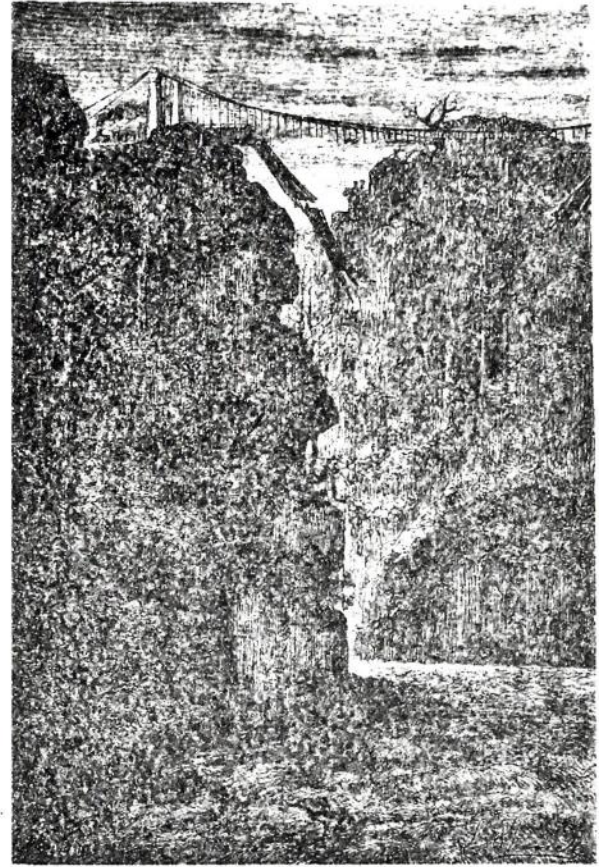
Yol qırmızı lentlə bağlanmışdı. Maşinist və konduktor dəmiryol nəzarətçisi ilə mübahisə edirdi. Mübahisəyə sərnişinlər də qoşuldular.

İzdihamın içindən nəzarətçinin gurultulu səsi eşidilirdi. Nəzarətçi asma körpünün yararsız olduğunu və ordan keçməyin təhlükəli olduğunu deyirdi. Körpü qatarın ağırlığına tab gətirə bilməzdi. Əslində, dəmiryol nəzarətçisi bu məsələdə haqlı idi.

Polkovnik əsəbiləşib dedi:

– Bəs biz bu soyuq havada burda gözləməliyik?

Konduktor cavab verdi:

– Piyada körpüdən keçib bir sonrakı stansiyaya da gedə bilərik. Bu da ən çoxu altı saat vaxtımızı alar.

Paspartu: “Altı saat?” – deyə qışqırdı. Sərnişinlər də bu fikrə etiraz elədilər.

Bu vaxt konduktor dilləndi:

— Onda bircə yolumuz qalır. O da qatarı körpüdən sürətlə keçirməkdir.

Soyuqda gözləmək istəməyən sərnəşinlərin çoxu da konduktorun fikrini dəstəklədi. Polkovnik də körpüdən keçməyin tərəfdarı idi.

Paspartu isə başqa cür düşünürdü. Onun fikrinə görə, əvvəlcə körpüdən sərnəşinlər, daha sonra isə qatar keçməli idi. Qatarın sərnəşinlərlə birlikdə körpüdən keçməsi təhlükəli idi. O, fikirlərini ətrafdakılara demək istədi, ancaq heç kəs ona əhəmiyyət vermədi. Heç danışmasına da imkan vermədilər.

Polkovnik Paspartuya dönüb dedi:

— Deyəsən, qorxursunuz.

— Nə qorxmaq? Bir fransızın ən azı bir amerikalı qədər cəsarətli olduğunu sübut edəcəm.

Konduktor hamını qatara çağırırdı. O, qatarın körpüdən yüksək sürətlə keçəcəyinə inanırdı.

Sərnəşinlərin hamısı qatara mindilər. Paspartu da dinməz-söyləməz yerinə əyləşdi.

Fit səsi verildi. Maşinist qatarın sürət götürə bilməsi üçün onu bir mil geri sürdü. Qatar ikinci dəfə fit verdi və sürətlə irəliləməyə başladı. Lokomotivin səs-küyü ətrafı lərzəyə gətirir, təkərlərdən tüstü çıxırdı. Qatar sürətlə körpüyə şığıdı.

Qatar az qala işıq sürəti ilə körpüdən keçdi. Qatar o qədər sürət götürmüşdü ki, körpüdən ancaq 5-6 mil keçəndən sonra yavaşladı. Qatar keçəndən sonra isə asma körpü uçdu.

Siuların hücumu

San Fransiskodan çıxandan sonra üç gün, üç gecə keçmişdi. Nyu-Yorka çatmağa isə hələ dörd gün, dörd gecəlik yol vardı. Fileas Foqun cədvəlində hələ ki hər şey öz qaydasında idi.

Cənab Foq və vaqondakı dostları təzədən oyun oynamağa başladılar. Birdən arxadan səs eşidildi. Səs gələn tərəfə baxanda polkovnik Proktoru gördülər. Polkovnik dedi:

– Aha, həmin ingilis. Oyunu səhv oynadınız.

Cənab Foq sakitcə cavab verdi:

– Əksinə. Hiss olunur ki, bu oyundan xəbəriniz yoxdur.

– Sizdən yaxşı bildiyimə əminəm.

Auda həyəcan keçirirdi. O, cənab Foqun əsəbiləşməsindən ehtiyat edirdi.

Paspartu isə polkovnikin üstünə cummağa hazır idi.

Xəfiyyə Fiks araya girib dedi:

– Sizin probleminiz mənimlədir. Yadınıza düşsürsə, yumruğu mənə vurmuşdunuz.

Cənab Foq dilləndi:

– Cənab Fiks, gözləyin, zəhmət olmasa. Bağışlayın, ancaq bu, mənim işimdir. Bayaq da düz oynamadığımı deyib məni ələ saldı. Onun cavabını verməliyəm.

Auda cənab Foqa mane olmaq istədi. Paspartu da polkovniki vaqondan çölə çıxartmağa çalışdı. Amma heç kim cənab Foqu saxlaya bilmədi. O, polkovnikin yanına gəlib dedi:

– Avropaya tez çatmalıyam. Gecikmək istəmirəm.

– Bu, mənə maraqlı deyil.

– Avropadakı işləri qaydaya salıb Amerikaya qayıtmağı fikirləşirəm. Altı ay ərzində bir gün təyin elə görüşək.

Polkovnik dilləndi:

– Altı ay niyə? Bu, bəhanədir. Ya indi, ya da heç vaxt!

– Yaxşı, növbəti stansiyada duelə razısız?

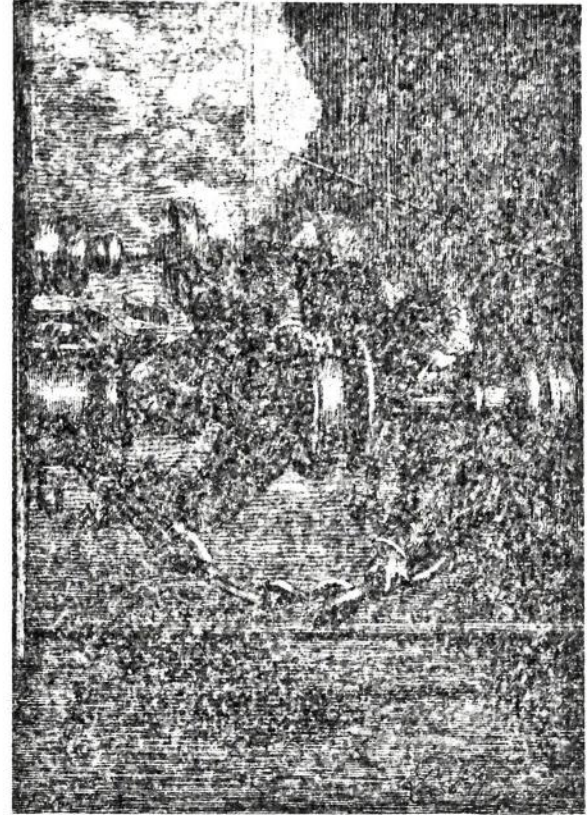
– Razıyam.

Cənab Foq belə insanlardan qorxmağın mənasız olduğunu dostlarına başa saldı. Heç nə baş verməmiş kimi oyununa davam elədi. O, xəfiyyə Fiksdən xahiş elədi ki, dueldə onun şahidi olsun.

Cənab Foq yerindən qalxıb Fikslə vaqondan düşməyi planlaşdırırdı. Polkovnik Proktor da özünə bir şahid tapmışdı. Onlar qatardan düşməyə hazırlaşdılar ki, konduktor gecikmə olduğuna görə qatarı saxlamayacağını xəbər verdi. Qatar da fit verib yoluna davam elədi. Konduktor hiss etmişdi ki, cənab Foqla polkovnik arasında duel olacaq. Buna görə də onlara təklif elədi ki, duel qatarın axırncı vaqonunda baş tutsun.

Hər iki tərəf də konduktorun təklifini qəbul edib sonuncu vaqona tərəf irəlilədi. Konduktorun xahişi ilə hamı vaqonu boşaltdı. Amma sərnişinlər kənarından duelə tamaşa etmək istəyirdilər. Axırda şahidlər də çölə çıxdılar. Qatar fit səsi verən kimi atəş açılacaqdı. Fiks və Paspartunun ürəyi həyəcədən az qala partlayacaqdı.

Lakin birdən qatarın ön hissəsindən qışqırıq səsi gəldi. Ardından da güllə səsləri eşidildi. Bunu

görən polkovnik Proktor və cənab Foq tapançaları ilə vaqondan çölə çıxıb qatarın qabaq vaqonlarına tərəf qaçmağa başladılar.

Qatar Siu qəbiləsinin hücumuna məruz qalmışdı. Onlar tez-tez buradan keçən qatarlara hücum edirdilər. Sərnişinlərin bir çoxunda da silah var idi. Onlar da quldur dəstəsinə atəş açmağa başladılar.

Siuların başçısı lokomotivin içinə girdi. Maşinisti vurub yerə yıxdı. O istəyirdi ki, qatarı saxlasın. Lakin tənzimləyici aparatdan başı çıxmadığına görə buxar girişini bağlamaq əvəzinə bir az da açdı və qatar daha da sürətləndi.

Digər siular vaqonların içinə tullandılar. Onlar yükləri yağmalayır, ətrafa atəş açırdılar. Sərnişinlərin hamısı cəsarətlə müqavimət göstərirdi. Auda da onlarla bir yerdə vuruşurdu.

Konduktor da yaralanmışdı. O, cənab Foqa dedi ki, qatarı dayandırın. Bu vaxt Paspартu ağasına imkan vermədən: “Mən baxaram”, — deyib çölə atıldı.

Cənab Foq onu saxlamaq istəsə də, bacarmadı. Gənc və cəsur xidmətçi gizləncə vaqonun altına endi. Yuxarıda vuruşma davam edirdi. O, zəncirlərdən tutaraq digər vaqonlara məharətlə keçməyi bacardı. Nəhayət, lokomotivə gəlib çıxdı.

Qatarın tərpənməsindən istifadə edib vaqonları lokomotivə birləşdirən qarmağı açdı. Beləliklə, vaqonlar lokomotivdən ayrıldı. Vaqonlardan ayrılan lokomotiv bir qədər də sürətləndi. Vaqonlar isə bir müddət gedəndən sonra yavaşdı və Kearney stansiyasının yaxınlığında dayandı. Dəmiryol stan-

siyasının yanında qala var idi. Buradakı əsgərlər də silah səslərini eşidib qatara tərəf gəldilər. Bunu görə siular qaçıb uzaqlaşdılar.

Stansiyada sərnişinləri sayanda məlum oldu ki, onlardan bir neçəsi yoxdur. Güman ki, onları siular əsir götürmüşdülər. Əsir aparılanların içində hamını xilas edən Paspартu da var idi.

Paspartinun izi ilə

Paspartinu da daxil olmaqla üç nəfər qatarda yox idi. Onların aqibəti heç kimə məlum deyildi. Digər sərnəşinlər arasında ölənlər olmasa da, çoxlu yaralılar vardı. Ən ağır yaralı isə polkovnik Proktor idi. O, qarnından yaralanmışdı.

Cənab Foq və Audanın vəziyyəti yaxşı idi. Xəfiyyə Fiksin qolu azca sıyrılmışdı. Paspartinun başına nə gəldiyini isə heç kim bilmirdi. Auda ona görə çox göz yaşı tökdü.

Cənab Foq Paspartinu axtarıb tapmaq niyyətində idi. O yəqin edirdi ki, Paspartinu, eləcə də digər iki sərnəşini siular tutub aparıblar. Cənab Foq qətiyyətlə dedi:

– Əgər indi çıxsam, siulara çatıb Paspartinu xilas edə bilərəm.

Əslində, cənab Foq belə etsə, Nyu-Yorka gedən

gəmiyə çatmaya bilərdi. Amma cənab Foqun qərarından dönmək niyyəti yox idi.

Qalada yüzə qədər əsgər vardı. Cənab Foq qarnizon komandirinin yanına gedib bildirdi ki, siular üç sərnəşini əsir götürüblər. Təcili onları xilas etmək lazımdır. Amma komandir üç nəfərə görə digər sərnəşinlərin həyatını təhlükəyə atmaq istəmirdi.

Cənab Foq hiss elədi ki, komandir quldur dəstəsinin dalınca getmək niyyətində deyil. Buna görə də komandirə yaxınlaşıb dedi:

– Əgər siz siuların dalınca getmək istəmirsinizsə, onda özüm tək gedərəm.

Söhbəti eşidən Fiks dilləndi:

– Hamımızın həyatını Paspartinu xilas etdi. Buna görə də onu siuların əlindən azad eləməliyik.

Cənab Foqun qətiyyətini görən komandir otuz əsgərini onunla birlikdə göndərmək qərarına gəldi. Cənab Foq buna görə komandirə təşəkkür etdi. Üstəlik, əsgərlərə də min funt sterlinq mükafat verəcəyini vəd elədi.

Xəfiyyə Fiks də onunla getmək istəyirdi. Ancaq onun Audanın yanında qalması daha məqsədəuyğun idi. Fiks cənab Foqu gözündən qoymaq istəmirdi. Ancaq Audanın yanında qalmağa məcbur idi.

Cənab Foq, bir çavuş və otuz əsgər yola düşdü. Auda fikirləşirdi ki, cənab Foq əsl qəhrəmandır. Çünki sərvətini səxavətlə xərcləyir, xidmətçisini xilas etmək üçün öz həyatını təhlükəyə atır.

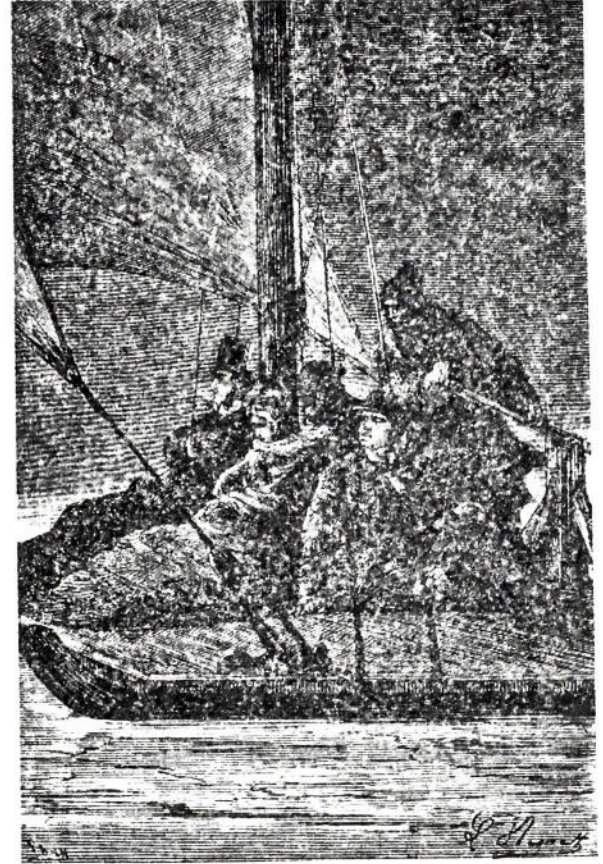
Xəfiyyə Fiks isə cənab Foqla birlikdə getmədiyinə görə səhv etdiyini fikirləşirdi. O, bunları düşünə-düşünə vağzalda var-gəl edirdi.

Günorta saat ikidə şərq tərəfdən gələn qatarın fit səsi eşidildi. Kömək üçün gələn qatar belə tez vaxtda çata bilməzdi. Gələn lokomotiv stansiyada gözləyən qatara aid idi.

Siuların hücumu zamanı Paspertu bu lokomotivi qatardan ayırmışdı. O, ocaqdakı kömür qurtarana kimi iyirmi mil gedib dayanmışdı. Maşinist özünə gələndə vaqonların olmadığını görüb geri qayıtmışdı.

Nəhayət, vaqonları lokomotivə birləşdirdilər. Konduktor da yola çıxmağa hazırlaşdı. Auda bəzi sərnişinlərin olmadığını xatırlatsa da, konduktor buna fikir vermədi. O, burada qalıb vaxt itirmək istəmirdi. Üstəlik, qatarda yaralı sərnişinlər də var idi. Növbəti qatar isə sabah axşama gələcəkdi. Qatar cənab Foqun qayıtmağını gözləməsə idi, onlar bir gün də gecikəcəkdilər:

– Bizi gözləməsəniz, bir gün itirməli olacağıq.

Konduktor dilləndi:

– Getmək istəyirsinizsə, xahiş edirəm, qatara minin.

Gənc qadın cavab verdi:

– Getmirəm. Mən burda qalacam.

Hər kəs qatara minib yerlərində oturdu. Polkovnik Proktor da qatarda yaralılarının arasında idi. Qatar fit səsi verib stansiyadan uzaqlaşmağa başladı. Bir qədər sonra da gözdən itdi.

Xəfiyyə Fiks cənab Foqu əldən buraxmaq istəməirdi. Buna görə də Audanın yanında qaldı. Saatlar keçir, hava soyuyurdu. Xəfiyyə stansiyadakı oturacaqların birində uzanıb yatdı. Auda isə gözləmə otağından çölə baxır, gözləri yol çəkirdi.

Gecə beləcə keçdi. Günəşin şəfəqləri üfəqdə görünürdü. Lakin ətrafı bürümüş duman uzağı görməyə imkan vermirdi. Birdən uzaqdan güllə səsi eşidildi. Əsgərlər təlaşla qaladan çölə çıxdılar. Güllə səsi xəbərdarlıq signalı idi. Gələnər də Paspартunu xilas etməyə gedən cənab Foq və əsgərlər idilər. Onlar siuların tutub apardıqları Paspартunu və digər əsirləri azad etmişdilər.

Vağzaldakı adamlar onları sevinclə qarşıladılar. Axır ki, hamısı sağ-salamat gəlib çıxmışdı. Cənab Foq vəd etdiyi mükafatı əsgərlərə verdi.

Paspартu fikirləşirdi ki, ağası ondan ötrü çox pul xərcləyib. Audaya görə cənab Foq qəhrəman idi. Xəfiyyə Fiks isə heç nə demirdi.

Bu vaxt Paspартu həyəcanla soruşdu:

– Qatar necə oldu?

– Getdi, – deyə Fiks cavab verdi.

Cənab Foq soruşdu:

– Bəs növbəti qatar nə vaxt gələcək?

Fiks dilləndi:

– Bu axşam.

Düz iyirmi saat gecikmişdilər. Paspартu bunun günahını özündə görürdü.

Bu vaxt Fiks dilləndi:

– Mənim bir təklifim var. Dünən burada tanış olduğum Mudge adlı bir nəfər deyirdi ki, Omaha şəhərinə yelkənli xizəklə adam apara bilər.

Fiks həmin əsnada vağzalda gəzişən adamı cənab Foqa göstərdi. Cənab Foq Mudge adlı amerikalının qayığını nəzərdən keçirdi. Bu, beş-altı sərnişin daşıya bilən yelkənli xizək idi. Burada hər yer donanda bu nəqliyyat vasitəsindən istifadə edirdilər. O, küləyin köməkliyi ilə irəliləyirdi. Külək güclənəndə sürəti xeyli artırdı.

Cənab Foq və Mudge razılaşırdılar. Külək sürətini artırmış, qar da şiddətlənmişdi. Belə getsə, bir neçə saata Omahaya çatacaqdılar. Oradan isə istədikləri istiqamətdə qatar gedirdi.

Hava çox soyuq olduğuna görə cənab Foq Auda'nın burada qalmasını təklif etdi. Paspартunu da onun yanında saxlamağı fikirləşirdi. Amma Auda buna razı olmadı və onlarla gedəcəyini bildirdi.

Saat səkkizdə xizəklə yola çıxdılar. Soyuqdan qorunmaq üçün üstlərini bərk-bərk örtüldülər. Küləyin köməyi ilə xizək bir xeyli sürətləndi. Yolda bir əngəl çıxmasa, Omahaya beş saata çata bilərdilər.

Hava çox soyuq olduğuna görə heç kim danışmırdı. Bu, onların bu vaxta qədər ən məşəqəətli səfərləri idi. Vaxtında Omahada olsaydılar, cənab Foq Mudgeyə bəxşiş də verəcəkdə.

Mudgeyə görə, hər şey qaydasında gedirdi. Cənab Foq isə küləyin yavaşlamasından qorxurdu. Külək isə get-gedə güclənirdi.

Xizək qarın üzəri ilə sürətlə irəliləyirdi. Ətrafda nə kənd, nə də dəmiryol stansiyası görünürdü. Hər tərəfi səssizlik bürümüşdü. Sakitliyi bəzən vəhşi heyvan və quşların səsi pozurdu.

Mudge Omaha stansiyasına yaxınlaşdıqlarını sezib yelkənləri yığdı. Buna baxmayaraq, xizəyin sürətini azaltmaq asan olmadı. Nəhayət, o, xizəyi saxlayıb dedi:

– Budur, gəlib çatdıq.

Cənab Foq Mudgenin bəxşişini verdi. Sərnişinlər xizəkdən düşdülər. Mudgeyə təşəkkür edib Omaha vağzalına getdilər.

Çox keçmədən istədikləri istiqamətə gedən bir qatar gəldi. Onlar vaxt itirmədən qatara mindilər. Ertəsi gün saat 10:00-da Çikaqo şəhərində idilər. Miçiqaq gölünün ətrafında qurulan bu gözəl şəhərdə mütəmadi qatar səfərləri var idi.

Cənab Foq və dostları vaxt itirmədən Nyu-Yorka gedən qatara mindilər. Qatar çox sürətlə hərəkət edirdi. Elə bil maşinist hiss etmişdi ki, qatarda tələsənlər var.

On bir dekabr, axşam saat on birdə Hudzon çayı göründü. Qatar sahilin yaxınlığında yerləşən stansiyada dayandı. Vağzala çatanda məlum oldu ki, Liverpul şəhərinə gedən "Çin" adlı gəmi qırx beş dəqiqə əvvəl limandan ayrılıb. Sanki bu gəmi cənab Foqun dünya ətrafında səyahət arzusunu da özü ilə aparmışdı.

Cənab Foqun əzmkarlığı

“Çin” adlı gəminin okeana açılması onları məyus etmişdi. Gəmi düz qırx beş dəqiqə əvvəl burada idi. Bir az tez gəlsəydilər, indi göyərtədə sulara tamaşa edirdilər. Paspартu gecikməyin günahını özündə görürdü.

Cənab Foq, Auda, Fiks və Paspартu bərəyə minib Hudzon çayından keçdilər. Burada bir hoteldə qərar tutdular. Gecəni rahat yatan cənab Foq üçün hər şey yaxşı idi. Ancaq o birilər narahatlıqdan bir dəqiqə də yata bilməmişdilər.

Ertəsi gün, yəni on iki dekabr səhər saat yeddidə cənab Foq yuxudan oyandı. Londona çatmaq üçün cəmi doqquz gün, on üç saat və qırx beş dəqiqə vaxtı var idi. Cənab Foq xidmətçiyə və Audaya tapşırırdı ki, hər an yola çıxmağa hazır olsunlar.

Cənab Foq yenidən Nyu-York limanına gəldi. O, yola düşməyə hazırlaşan gəmilərə bir-bir nəzər ye-

tirdi. Səyahətini tamamlamaq üçün əlindən gələni edirdi. Elə bu vaxt gözü bir ticarət gəmisinə sataşdı. Gəmi yola çıxmağa hazırlaşdı. Kiçik qayıqla “Henrietta” adlı bu gəmiyə yan aldı.

Kapitan göyərtədə dayanmışdı. Onun adı Spedi idi. Kapitan Spedi təqribən əlli yaşında olardı. Cənab Foq göyərtəyə çıxıb özünü təqdim elədi:

– Deyəsən, getməyə hazırlaşırınsınız?

– Hə, bir saata çıxırıq.

– Hara gedirsiniz?

– Fransanın Bordo şəhərinə.

– Yüklünüz var?

– Nə sərnişinim var, nə də yüküm.

– Bəs mənimlə bir yerdə dörd nəfəri Liverpula apararsan?

– Yox! Mən Bordoya gedirəm. Başa düşürsən? Bordoya.

– Pulunuzu artıqlaması ilə verərəm.

– Yox, lazım deyil.

Cənab Foq sakit görünsə də, işləri qaydasında getmirdi. Bu dəfə pul da ona kömək etmirdi. Gə-

midən başqa bir nəqliyyat növü ilə Atlantik okeanını keçmək mümkün deyildi. Nəsə bir şey fikirləşib təzədən:

– Onda bizi Bordoya aparın, – dedi.

– Yaxşı. Amma adam başına iki min dollar istəyirəm. Saat doqquzda hamınız burda olun.

Cənab Foq kapitanla razılaşib hotelə qayıtdı. Yarı saat sonra isə onlar artıq gəmidə idilər. Paspартu ağasının səyahət üçün ödədiyi pulu öyrənəndə köks ötürdü. Xəfiyyə Fiks isə fikirləşirdi ki, cənab Foq bankdan oğurladığı pulları xərcləməklə məşğuldur.

Fileas Foqun təzə planı

Cənab Foq Liverpula getmək istəyirdi. Ancaq kapitan başqa şəhərə üzmək fikrində idi. Cənab Foq Bordoya getməyə məcbur olsa da, başqa planları vardı.

“Henrietta” yola düşüb şərqə tərəf yönəldi. Ertəsi gün, ayın on üçündə kapitanın kayutunda Spedi yox, cənab Foq dayanmışdı. Kapitan Spedini isə otağa salıb ağzını bağlamışdılar. O, əsəbindən az qala dəli olacaqdı.

Cənab Foq gəmiyə mindikdən sonra bütün ekipajı pulla öz tərəfinə çəkmişdi. Bununla da gəminin idarəsini ələ almışdı. Cənab Foq indi gəminin kapitanı idi. Xanım Auda narahat olsa da, heç nə demirdi. Xəfiyyə Fiks çaşbaş qalmışdı. Paspартunun isə hər şey könlüncə idi.

“Henrietta” sürətlə irəliləyirdi. Nasazlıq çıxmasaydı, doqquz günə Liverpula çata biləcəkdilər. Sə-

yahətin ilk günlərində hər şey qaydasında gedirdi. Paspartu özünü xoşbəxt hiss edirdi. Dənizçilərlə maraqlanır, dostluq qurmağa çalışır, onları əyləndirirdi. Dənizçilər də canla-başla çalışırdılar. O, ara-bir Fiksə mənalı-mənalı göz yetirir, ancaq onunla danışırdı.

Xəfiyyə Fiks heç nədən baş açmadı. "Henrietta"-nın və ekipajın cənab Foqun əmrinə keçməyinə bir məna verə bilmirdi. Kapitan Spedi isə otaqda hey bağırırdı.

Qış fəslə olduğuna görə burada çox vaxt şiddətli külək əsirdi. Həqiqətən də, axşama yaxın güclü külək əsməyə başladı. Cənab Foq yelkənləri aşağı saldırdı. Buna görə də irəliləmək üçün yanacağa daha çox ehtiyac var idi.

Dekabr ayının on altısı idi. Londondan çıxdıqdan bəri düz yetmiş beş gün keçmişdi. Hələlik gəmi sürətlə irəliləyirdi. Elə bu vaxt qazanxanada işləyən dənizçilərdən biri xəbər verdi ki, gəminin kömür ehtiyatı tükənmək üzrədir. Bu vəziyyətdən çıxmaq lazım idi. Cənab Foq buradan da çıxış yolunu tapsaydı, xidmətçinin gözündə qəhrəman olacaqdı.

Cənab Foq dənizçilərə səsləndi:

– Kömür qurtarana qədər qazanları doldurun.

Bu qərardan sonra gəmi sürətləndi. Yanacaq da bir xeyli azaldı. Belə davam etsə, kömür iki günə qurtaracaqdı. Üstəlik, cənab Foq qaranlıqda alovun söndürülməməsinə də qərar verdi.

Cənab Foq xəritənin üzərində gəldikləri yeri işarələdi. Sonra xidmətçini çağıraraq kapitan Spedini göyərtəyə gətirməsini istədi. Paspartu bir az duruxdu. Kapitanın kamerasından çıxarmaq pələngi qəfəsdən buraxmaq kimi bir şey idi.

Paspartu haqlı çıxdı. Həqiqətən də, kapitan Spedini kameradan çıxarıldıqdan sonra o qışqır-bağır salmağa başladı. Onu cənab Foqun yanına gətirdilər. O, cənab Foqu görəndə kimi harada olduqlarını soruşdu. Cənab Foq sakitcə cavab verdi:

– Liverpula təxminən yüz yetmiş mil məsafədəyik.

– Sən dəniz quldurusan!

Cənab Foq sözünə davam etdi:

– Təklif edirəm ki, gəminə mənə satasınız.

Kapitan Spedi qışqırdı:

– Yox! Heç vaxt gəməmi satmaram.

– Necə olsa, bir azdan gəminizin bir hissəsini

yandıracam. Ona görə də sizdən xahiş edirəm ki, gəmini mənə satasınız.

– Nəyi yandırırısan? Nə deyirsən?

– Təəssüflə qeyd etməliyəm ki, gəmimizin yanacaq ehtiyatı tükənib. Buna görə də gəminin üst hissəsində olan taxtaları yandırmaq məcburiyyətin dəyik.

– Sən aqlını itirmisən, deyəsən! Gəminin qiymətindən xəbəriniz var? Əlli min dollarlıq gəmini yandıracaqsan?

Cənab Fəq pul topasını kapitana uzadıb dedi:

– Alın. Gəmiyə altmış min dollar verirəm.

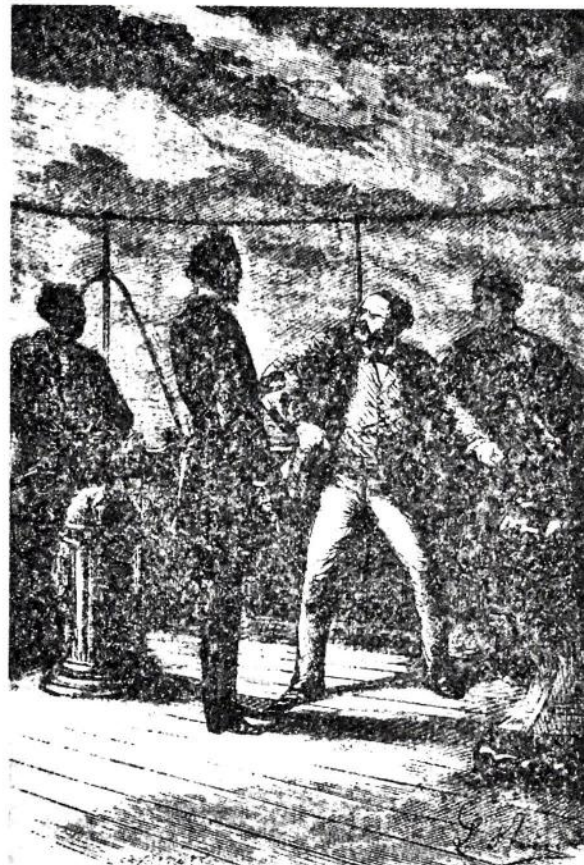
Pulu görən kimi kapitanın hirsli soyudu. Cənab Fəq ona gəminin qiymətindən də artıq pul təklif edirdi.

Kapitan Spedi sakitcə dilləndi:

– Dəmir gövdənin mənə qalması şərti ilə razıyam.

– Yaxşı, razılaşdıq.

Paspartu hər dəqiqə özündən gedə bilərdi. Xəfiyyə Fiksin də gözləri kəlləsinə çıxmışdı. Cənab Fəq altmış min dolları kapitan Spediyə vermişdi.

Üstəlik, gəminin ən dəyərləli hissələri də kapitana qalmışdı. Fiks indi bir daha əmin oldu ki, bank oğrusu cənab Fəqdur. Çünki bu məbləğdə pulu ancaq bankdan əlli beş min funt sterlinq oğurlayan adam asanlıqla verə bilərdi.

Cənab Fəq kapitana dedi:

– Təccübünüzü başa düşürəm. Mən Nyu-Yorkdan çıxan gəmiyə çata bilmədim. Siz məni Liverpula götürməkdən boyun qaçırdınız. Mən isə dekabrın iyirmi birində Londonda olmalıyam. Mənə də başqa çıxış yolu qoymadınız.

Dənizçilər taxta əşyaları müəyyənləşdirib qazanxanaya daşdılar. Əllərinə keçən taxtaları balta ilə parçalayıb yandırdılar. Beləliklə, iyirmi dekabra kimi gəminin taxtadan olan hissələri kömür yerinə yandırıldı.

Axşama yaxın “Hernietta” gəmisi İrlandiya sahilinə yaxınlaşdı. Gəminin, demək olar ki, yanacağı qalmamışdı. Buna görə də cənab Foq Quinston limanına yanaşıb daha sürətli kiçik gəmilərdən biri ilə Liverpula getməyi qərarlaşdırdı.

Quinston limanına çatan kimi Cənab Foq dəmirləri qalan gəmini kapitan Spediyyə təhvil verib onunla sağollaşdı. Burada kiçik və sürətli bir gəmiyə minib Liverpula yollandılar.

Nəhayət, onlar iyirmi bir dekabr saat on ikiyə iyirmi dəqiqə qalmış Liverpol limanına çatdılar. İndi Londona cəmi altı saatlıq yol qalırdı.

Xəfiyyə Fiksin çoxdan gözlədiyi an gəlib çatdı. O, cənab Foqa yaxınlaşıb əlini onun çiyinə qoydu:

– Fileas Foq sizsiniz?

– Nə danışırsınız, cənab Fiks? Səyahət boyunca bir yerdə idik. Təbii ki, Fileas Foqam.

Xəfiyyə Fiks əlində tutduğu həbs orderini cənab Foqa göstərib dedi:

– Sizi qanun naminə həbs edirəm!

Xəfiyyə Fiks Cənab Foqu həbs etdikdən sonra onu Liverpul polis idarəsinə apardı. Cənab Foq gecəni orada keçirəcəkdi.

Fileas Foq həbsdə

Cənab Foq polis idarəsində idi. Sabah onu Londona köçürəcəkdilər.

Fiks ağasını həbs edəndə Paspартu ona hücum çəkmişdi. Camaat onu güc-bəla ilə saxlaya bilmişdi. Auda isə indiyə kimi tanıdığı ən dürüst insanın ləkələnməsinə görə çox əsəbiləşmişdi. Hətta bir müddət ağlamışdı da.

Fiks vəzifəsini yerinə yetirmişdi. Bundan sonrası isə məhkəmənin işi idi.

Paspартu çox peşman idi. Bütün bunlar onun ucbatından baş vermişdi. Gərək vaxtında xəfiyyə Fiksin onu izlədiyini ağasına deyəydi.

Auda və Paspартu havanın soyuq olmasına əhəmiyyət vermədən polis idarəsində gözləyirdilər. Liverpula çatanda saat on ikiyə iyirmi dəqiqə qalmışdı. "İslahatlar Klubu"na həmin gün doqquza on

beş dəqiqə qalmış çatmalı idi. Hələ də doqquz saat vaxtı var idi.

Cənab Foq polis idarəsindəki otaqda sakitcə oturub gözləyirdi. O, soyuqqanlılığını hələ də itirməmişdi. Saatını mizin üstünə qoyub əqrəblərin dövrəsini izləyirdi. Saat iki idi. Halbuki indi ekspresdə olmalı idi. Bunun da öhdəsindən gəlsəydi, "İslahatlar Klubu"na vaxtından qabaq çatacaqdı. O, yavaş-yavaş ümidini itirirdi.

Çöldən səs gəldiyinə görə cənab Foq gözünü saatdan çəkdi. Paspартu və Fiksin səsini seçmək çətin deyildi. O, tez ayağa qalxdı. Qapı açıldı. Auda, Paspартu və Fiks tələsik içəri girdilər. Təngnəfəs olan Fiks güclə danışdı:

— Cənab! Mən! Mən sizdən necə üzr istəyəcəyimi bilmirəm. Hamısı oxşarlığa görə oldu. Mən, həqiqətən, bilmirdim. Oğru üç gün əvvəl həbs edilib. Siz daha azadsınız.

Cənab Foq artıq azad idi. O, xəfiyyəyə yaxınlaşdı və gözlərinin içinə diqqətlə baxdı. O, bu vaxta qədər eləmədiyi bir iş gördü. Fiksin üzünə möhkəm yumruq ilişdirdi. Fiks yerə sərilirdi. Bir söz deməyə də cəsarəti çatmadı.

Cənab Foq, Auda və Paspартu polis idarəsindən

çıxdılar. Maşın tapıb qısa vaxt ərzində Liverpool vağzalına çatdılar.

Saat üçə iyirmi dəqiqə qalırdı. Qatar isə otuz beş dəqiqə əvvəl yola çıxmışdı. Cənab Foq çox çətinliklə də olsa, xüsusi bir qatar tapdı. Beləliklə, yola düşdülər.

Olduqca sürətli hərəkət edən lokomotiv Liverpooldan Londona beş saat yarıma çata bildi. Onlar doqquza on dəqiqə qalmış artıq Londonda idilər.

Fileas Foq dünyanın ətrafını fırlanmışdı. Amma, təəssüf ki, beş dəqiqə gecikmişdi.

Paspartu ağasının əmrini tez yerinə yetirir

Cənab Foq Londonda – Sevil Rou küçəsindəki evində idi. O, Paspartunu ərzaq almaq üçün mağazaya göndərdi. Cənab Foq soyuqqanlı görünsə də, əslində, çox məyus idi. Nə qədər yolu qət etmişdi, nə qədər çətinliyin öhdəsindən gəlmişdi. Hətta başqalarına kömək də etmişdi. Hədəfə də çox az qalmışdı. Amma xəfiyyənin xətası ucbatından hər şeyini itirmişdi.

Sərvətindən isə, demək olar ki, heç nə qalmamışdı. Bankdakı iyirmi min funt sterlinqi də klubdakı dostlarına verəcəkdə. Onsuz da, cənab Foq üçün pul vacib məsələ deyildi. Sadəcə “İslahatlar Klubu”na verdiyi sözü yerinə yetirə bilməmişdi. Söhbət onun şərəfindən gedirdi. Cənab Foq məhz buna görə narahatlıq keçirirdi.

Auda cənab Foqun evində onun üçün hazırlanmış otaqda idi. O, cənab Foqdan ötrü çox narahat olmuşdu. Evə qayıdanda Paspartunun ilk işi düz səksən gün yanan lampanı söndürmək oldu. O, qüssədən ağasına nəşə olacağından ehtiyat edirdi.

Cənab Foq yatmaq üçün otağına qalxdı. Paspartu gecə səhərə kimi qapının ağzında ağasını gözlədi. Auda da istirahət edə bilmədi. O ancaq cənab Foq haqda fikirləşirdi.

Ertəsi səhər cənab Foq xidmətçisini çağıraraq tapşırırdı ki, Audaya səhər yeməyi, ona isə bir fincan qəhvə hazırlasın.

Saat on ikinin yarısı idi və cənab Foq ilk dəfə idi ki, "İslahatlar Klubu"na getməmişdi. İndi oranın cənab Foq üçün əhəmiyyəti qalmamışdı. Bir də onu orada heç kim gözləmirdi. Ən yaxşısı, evdən çıxmaq idi və cənab Foq da belə elədi.

Paspartu isə cənab Foqun qapısının ağzında var-gəl edirdi. O, cənab Foqun gecikməsində özünü günahkar bilib hey deyiniirdi.

Cənab Foq səkkizin yarısında xanım Auda ilə danışmaq üçün qonaq otağına keçdi. O, həmişəki kimi sakit görünürdü. Bir müddət susdular. Sonra cənab Foq Audaya dönüb dedi:

— Məni bağışlayın, Auda. Sizi yanıma alıb bura gətirməyə qərar verəndə var-dövlətim vardı. İndi isə, demək olar ki, müflis olmuşam.

Auda çox təəccübləndi:

— Əslində, siz məni bağışlayın. Mənə görə həyatınızı təhlükəyə atdınız.

— Hindistanda qalmaq sizin üçün çox təhlükəli olardı.

— Haqlısınız məni qurtarmaqla böyük yaxşılıq elədiniz.

— Məqsədiniz sizə sərvətimin yarısını verib xoşbəxtliyinizi təmin etmək idi. Ancaq indi pulumdan heç nə qalmayıb. Sizi sevindirə bilməyəcəm.

— Mənə görə yolda çox gecikdiniz. Hətta Londona gec gəlməyinizin səbəbkarı belə mənəm. Əslində, siz məni bağışlayın.

— Sizi əsla o yerlərdə qoya bilməzdim. Təhlükəsiz yerə aparmalı idim. Sizin gələcəyinizi də təminat altına almaq lazımdır. Buna görə az da olsa, qalan pulumu sizə vermək istəyirəm.

Auda soruşdu:

— Bəs siz nə edəcəksiniz?

- Mənim heç nəyə ehtiyacım yoxdur.
- Bəs qohum-əqrəbalarınız necə olacaq?
- Mənim buralarda qohum-əqrəbam yaşamır.
- Elədirsə, işiniz çox çətin olacaq. Təkbaşına çarəsiz qalmağın nə olduğunu yaxşı bilirəm. Dər-dini bölüşməyə bir dostun olmaması çox çətinidir.

Cənab Foq Audanın səmimiliyindən çox təsirləndi. Auda ayağa qalxıb əllərini ona uzatdı:

– Cənab Foq, mən sizi tək qoymayacam. Bu ömür yolunda mən sizə həm dost, həm də həyat yoldaşı olmaq istəyirəm.

Cənab Foq həyəcanla ayağa qalxdı. O, sevincindən nə deyəcəyini bilmirdi. Bütün bunlar ona yuxu kimi gəlirdi. O, Audanın əllərini tutub ucadan dedi:

– Mən sizi çox sevirəm, Auda. Çox sevirəm.

Cənab Foq Paspартunu çağırırdı. Ona nikah mərasiminin vaxtını müəyyənləşdirmək üçün kilsəyə getməyi tapşırırdı. Paspартu Auda ilə cənab Foqun evlənəcəyini eşidəndə çox sevindi və tez evdən çıxıb kilsəyə yollandı.

Fileas Foqun vaxtında çatması

Əsl bank qarətçisi tutulandan sonra hər kəsin diqqəti cənab Foqa yönəldi. İndi artıq hamı onun dürüst insan olduğuna inanırdı. Londonda onun yolunu səbirsizliklə gözləyirdilər.

Nəhayət, gözlənilən an – dekabrın 21-i gəlib-çatdı. “İslahatlar Klubu”nun qabağında izdiham var idi. Maşınların hərəkəti dayanmışdı. Polis ətrafa nəzarət etməkdə çətinlik çəkirdi. Dünya səyahətinə çıxan Fileas Foq doqquza on beş dəqiqə qalmış burada olmalı idi. Vaxt azaldıqca insanların həyəcanı daha da artırdı.

Həmin gün axşam “İslahatlar Klubu”nun beş üzvü – Con Sullivan, Samuel Fallentin, Andrey Styuard, Qauter Ralf və Tomas Flanaqan həyəcanla cənab Foqun gəlməyini gözləyirdilər. Zaldakı saat 20:25-i göstərirdi. Bu vaxt Andrey Styuard dilləndi:

– Cənab Foqla mərcimizə görə, o, iyirmi dəqiqə sonra burada olmalıdır.

Tomas Flanaqan soruşdu:

– Liverpool qatarından xəbəriniz var?

Qauter Ralf dilləndi:

– Qatar bir saat əvvəl gəlib çatıb. Növbəti qatar isə gecə gələcək.

Andrey Styuard dedi:

– Deməli, Liverpool qatarında deyil. Belə çıxır ki, cənab Foq vaxtında gəlib çıxma bilməyəcək.

Samuel Fallentin etiraz elədi:

– Məncə, o qədər də tez qərar verməyəm. Cənab Foqun dəqiqliyini hamınız yaxşı bilirsiniz. Axırıncı dəqiqədə gəlib çıxsın, heç təəccüblənməyin.

Andrey Styuard sözünə davam elədi:

– Cənablar, Fileas Foq artıq uduzub. Nyu-Yorkdan Liverpula ən son “Çin” adında gəmi gəlib. Cənab Foqun adı sərnişinlərin siyahısında yox idi. Deməli, o, hələ də Amerikadadır.

Zaldakı saatın əqrəbləri 20:40-ı göstərirdi. Cəmi beş dəqiqə qalmışdı. Zaldakıların həyəcədən nitqi tutulmuşdu. Diqqətlər saatda idi. 20:42 , 20:43...

Zal və çöldəki səssizlik o qədər artmışdı ki, saat

əqrəbinin səsi aydınca hiss olunurdu. Con Sullivan titrək səslə: “20:44”, – deyib sükutu pozdu.

Son dəqiqənin saniyələri sayılırdı. Qırxıncı saniyə oldu. Əllinci saniyədə yenə gələn yox idi. Birdən bayırdan adamların səs-küyü və alqış səsləri yüksəldi. Hər kəs ayağa qalxdı.

Düz əlli yeddinci saniyədə qapı açıldı. Cənab Foq izdihamla birlikdə içəri daxil oldu. O, soyuqqanlılıqla gülümsəyib dedi:

— Budur, cənablar. Mən gəldim.

Fileas Foqun xoşbəxtliyi

Bəli, qapıdan içəri girən, həqiqətən də, cənab Foq idi. Yaxşı, bu, necə oldu?

Cənab Foq və Audanın qərarından sonra Paspартu onların evlənmələri üçün gün təyin etməyə getdi. Saat doqquza beş dəqiqə işləyirdi. O, buna çox seviniirdi. Əhvalı düzəlmişdi. Rahib Samuel Vilsonun evinin qabağında düz iyirmi dəqiqə gözlədi.

Axır ki, Vilson gəlib çıxdı. Ancaq söhbət çox qısa çəkdi. Paspартu rahibin evindən sürətlə çıxdı. Üç dəqiqə sonra Sevil Roudakı evdə idi. Cənab Foqun otağına çatanda danışmağa təqəti qalmamışdı.

Cənab Foq həyəcanla soruşdu:

— Nə baş verib?

— Ağam. Evlənməyiniz baş tutmayacaq.

— Necə? Nə olub ki?

– Yəni sabah evlənə bilməyəcəksiz.

– Niyə?

– Çünki... Çünki bu gün şənbədir.

Cənab Fəq təəccüblə soruşdu:

– Şənbə? Bu ki mümkündür deyil!

– Ağa! Qulaq asın. Bir gün səhv hesablamısınız. Kluba getmək üçün cəmi on dəqiqə vaxtınız var.

Paspартu daha danışa bilmədi. Cənab Fəq tələsik evdən çıxdı. Tez maşına minib “İslahatlar Klubu”na yollandı. “İslahatlar Klubu”na vaxtında çatdı. Zaldan içəri daxil olanda saat 20:45-i göstərirdi.

Beləliklə, Fileas Fəq dünya səyahətini səksən günə başa vurdu.

Bəs necə oldu ki, dəqiq bir adam olan cənab Fəq Londona bir gün tez gəldiyini gözdən qaçırılmışdı.

Onlar özləri də bilmədən bir gün qabağa düşmüşdülər. Fileas Fəq dünyanın ətrafında şərq istiqamətində fırlanmışdı. Beləcə, hər meridian dərəcəsinə keçəndə dörd dəqiqə vaxt əldə eləmişdi.

Qırx səkkiz saatdan sonra toy mərasimi başladı. Toyda Audanın şahidi Paspартu oldu. Ertəsi gün

Paspартu həyəcanlı halda cənab Fəqun yanına gəlib dedi:

– Ağa, mən bir şeyi yəqin elədim.

– Nəyi?

– Dünya səyahətini yetmiş doqquz günə də başa vurmaq olar.

– Hə, Hindistandan keçmədən mümkündür. Ancaq Hindistandan keçməsəydik, Auda bu gün burda olmazdı.

Bəli, Fileas Fəq səbir və əzmi nəticəsində 80 gün ərzində dünya ətrafında səyahətini başa vura bildi. Bu səyahət ona bir şey də bəxş elədi: onu ürəkdən sevən və sədaqətli həyat yoldaşı.

80 GÜNLÜK DÜNYA SƏYAHƏTİNİN XƏRİTƏSİ

Məşhur fransız yazıçısı Jül Vern dünya ədəbiyyatı tarixində elmi-fantastik romanın banisi sayılır. “80 günlük dünya səyahəti” romanı onun məşhur əsərlərindən biridir.

Roman “London İslahatlar Klubu”nun üzvü Fileas Foqun səksən gün ərzində dünya ətrafındakı səyahətindən və bu səyahət boyunca başına gələn macəralardan bəhs edir. Oxucu əsərdə maraqlı sərgüzəştlərin, süjet xəttindəki kəskin dönüşlərin şahidi olur.

Kitabın məzmun, redakta və korrektasına dair irad və təkliflərinizi info@bereketnesriyyat.az elektron poçt və [facebook.com/bereketnesriyyati](https://www.facebook.com/bereketnesriyyati) ünvanlarına göndərə bilərsiniz. Sizin fikirləriniz bizim üçün dəyərlidir.

www.bereketnesriyyat.az

9 789952 457704